

Aqua Vitae

Tijdschrift van de afdeling Betuwe 2018 Jaargang 20 nummer 1

Inhoudsopgave

- 3 Van de voorzitter
- 5 Adriaan Schoots - 'De Lèèrs' - Corry Schoots
- 6 Uitnodiging: dag over DNA en genealogie
- 8 Het oudste huis van Nieuwaal en haar bewoners in de 18e en 19e eeuw (1735-1870) - Gerrit van Genderen
- 20 De Schepenbank van Waardenburg - Peter van Maanen
- 23 Erratum - René van Dijk
- 24 De eerste Gijsen in Ophemert, hoe en waar is het begonnen? - Marco Schelling,
- 33 Uw gegevens kloppen, toch? - Jan Middelkoop
- 34 Honderdjarigen - Wim de Kruijff
- 37 Laagstambomen - Flip Tepper
- 38 Genealogie beginnersfouten - Jan Middelkoop
- 39 Cursus Genealogie
- 40 Buitendag Buren
- 41 Uw vereniging - Lezingenprogramma
- 43 Colofon

Stamboomcafé

Stamboom Café, Genealogisch Café, Inloopspreekuur, Voorouderspreekuur Dit zijn termen voor de zelfde gebeurtenis bij verschillende afdelingen van de NGV. Onze inloopbijeenkomsten hebben we Stamboomcafé genoemd en deze vinden plaats elke 2e vrijdag van de maand, van september tot en met mei. De data zijn dus 12 januari, 9 februari, 9 maart, 13 april en 11 mei, 14 september, 12 oktober, 9 november en 14 december. Van 's middag twee tot vier zijn er zeer geroutineerde leden van onze afdeling in het Regionaal Archief Rivierenland aanwezig om onze leden en belangstellenden te voorzien van tips voor, hulp bij en antwoorden op vragen over genealogie. In de studiezaal kan vaak al direct worden getoond hoe men de zaken in praktijk kan brengen. Breng gerust uw partner, kinderen of bureen mee. Er is genoeg te vinden en te zien voor iedereen. De koffie en thee zijn gratis.

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.

Inleveren van kopij vóór 1 augustus en 1 december. Afbeeldingen graag los erbij in een zo groot mogelijke resolutie (zoveel mogelijk pixels).

Van de voorzitter

Heeft u de nieuwe slogan van onze vereniging al in het hoofd? Voortaan is het "Ontdek jouw verhaal" (zie www.ontdekjouwverhaal.nl). De vernieuwingen binnen onze vereniging krijgen nu echt handen en voeten. De vernieuwde website is daarvan een prachtig voorbeeld. Frisse kleuren, pakkende subtitels en beeldmateriaal met impact. Mijn complimenten voor de ontwerpers en hun begeleiders! Het nieuwe logo past daar goed bij. Bent u ook enthousiast?

Inmiddels is ook ons nieuwe Informatiecentrum in Bunnik (voorheen Verenigingscentrum) op orde. Weinigen van ons zullen daar al geweest zijn. Dit heeft het idee doen opkomen om daar met z'n allen een keer naar toe te gaan. Laten we er een gezellig uitje van maken. Het Bestuur zal hiertoe het initiatief nemen. We denken aan een ochtenddeel met een georganiseerd programma (10.30-12.30 uur), vervolgens lunchen en loungen en tenslotte een middagdeel om in de collecties te neuzen (13.30-15.00 uur). Het zal vermoedelijk op een donderdag (of een zaterdag) zijn. Nader bericht volgt begin 2018.

Als afdeling Betuwe mogen we terugkijken op een geslaagd najaar. Dat geldt zeker voor de poging om een Stamboomcursus van de grond te krijgen. Het volhouden van ons bestuurslid Annelies van Bronkhorst heeft haar vruchten afgeworpen. De cursisten hebben aan begeleiding niets te klagen gehad. En als afdeling hebben we nieuwe leden kunnen inschrijven. Verder hebben we kinderziektes kunnen aanpakken. Bij de volgende cursus in het najaar van 2018 kunnen we daardoor een nog beter aanbod presenteren. In het voorjaar zullen we de werving daarvoor opstarten.

De Buitendag aan het einde van het zomerreces deed ons in Buren belanden. Dit keer geen verhaal over adellijke families, maar over eigenaars van een familiehotel met daarna een rondgang door het stadje onder leiding van een gids. Dat het moeilijk was om op tijd af te sluiten, mag tekenend worden genoemd. Volgend jaar zullen we daarom opnieuw een Buitendag organiseren. Mocht u een suggestie hebben, laat dit dan aan een bestuurslid weten of stuur de secretaris een mailtje.

In de ledenvergadering van onze afdeling hadden we afscheid willen nemen van onze afdelingspenningmeester Ferd Oorsprong. Dit vanwege zijn verhuizing. Een zware longontsteking deed hem echter in het ziekenhuis belanden, maar gelukkig is hij daar weer ontslagen. Graag wil ik Ferd ook langs deze weg bedanken voor zijn slagvaardige werkwijze. Tegelijkertijd wil ik Arie Oppelaar welkom heten in ons bestuur als zijn opvolger.

Het nieuwe bestuur, alleen Ferd ontbreekt op de foto.

De landelijke najaarsvergadering kende dit keer een vlot verloop. Op de agenda stond het werkplan van het Hoofdbestuur voor 2018. Dit bestaat grotendeels uit het afmaken van eerdere keuzes. Daarnaast zullen verkenningen worden gedaan met betrekking tot het vereenvoudigen van de verenigingsstructuur en het opzetten van een werkmaatschappij voor nieuwe diensten op het gebied van educatie. Vervolgens kwam de Begroting voor 2018 aan de orde. Het zal u goed doen, dat de contributie niet wordt verhoogd (of zelfs omlaag gaat als u hebt gekozen voor een digitale in plaats van een papieren versie van Gens Nostra). Jammer, dat John Boeren tussentijds is afgetreden als lid van het Hoofdbestuur vanwege een te belastende combinatie met werk en privé. Daar staat tegenover, dat twee nieuwe HB-leden zijn gekozen. Al met al blijft de bezetting van het HB aan de te krappe kant. Schroom daarom niet om uw eventuele belangstelling kenbaar te maken. U kunt dan meebouwen aan de vernieuwingen binnen onze vereniging.

Tot slot wil ik u, mede namens mijn medebestuurleden, een gezond en mooi verhalend 2018 toewensen. Ik kijk uit naar een ontmoeting met u bij een van onze activiteiten in het nieuwe jaar.

Peter van Boheemen

Komt u ook met uw vragen naar het Stamboomcafe?

Op de tweede vrijdag van elke maand, van september tot en met mei, zitten er van 2 tot 4 uur mensen klaar om u te helpen met uw vragen.

Adriaan Schoots - 'De Lèèrs'

Corry Schoots

De voerman Adriaan Schoots en zijn vrouw Maria van Fulpen hadden zelf geen kinderen en, zo ging dat vroeger, 'leenden' ze bij de familie een kind om het te doen opgroeien. In dit geval was dat Wim Brans, zoon van Gradus Brans en Jansje van den Bogaard. De oma van Wim was een zus van Maria van Fulpen. Door de kinderen van Gradus en Jansje werd Adriaan "ome Schoots" genoemd.

Op nevenstaande foto ziet u Adrianus Hendrikus (Adriaan) Schoots en Wim Brans (jongen).

Adriaan had in Tiel, in de Voorstadslaan, een eigen bedrijfje. Een groente- en fruitkwekerij. Voor het huis was een vrij brede sloot met een bruggetje. De groenten en het fruit werden aan huis verkocht. Om de groenten er vers uit te laten zien sopte Adriaan deze eerst in een teil met water. Ook had Adriaan, bijgenaamd "De Lèèrs" en "De schrèkert", een vaste klantenkring die hij om de twee dagen bezocht. Dat gebeurde toen met de groentewagen aangespannen met een "hit" (paard). Hij teelde zelf de groente en de mensen kregen dus altijd verse groente en als hij sla aanbood voor vijf cent en de klanten kochten die niet dan smeed hij de andere dag die sla in een teil water en vroeg de klant acht centen voor een krop en dan kochten ze die wel.

Dat paard wist blindelings de weg naar huis te vinden en dat was maar goed ook want als hij met de groentekar de toer deed zaten daar verschillende cafeekes bij en overal pakte hij een borreltje en op het laatst, enigszins beschonken, bracht het paard hem feilloos naar huis.

Daar werd "De Lèèrs" welkom geheten door zijn vrouw Maria. De hele straat genoot van de serenade die hem toekwam. Maar "De Lèèrs" trok zich daar niet al te veel van aan en ging gewoon verder met zijn voermanleven. Met dank aan de "hit".

Bron:

Uit het archief van Nol Brans.

Uitnodiging: dag over DNA en genealogie

24 februari 2018, 13:00 - 17:00 - in Amsterdam - Deze dag is gratis

De afdeling Amsterdam organiseert deze speciale bijeenkomst "Antwoorden over DNA en Genealogie" in het kader van het 70-jarig bestaan van de NGV in 2018. Deze dag staat mede onder auspiciën van de NGV. De bijeenkomst wordt gehouden in het CASA-hotel in Amsterdam (dit hotel ligt op 300 meter van het metro- en treinstation Amsterdam Amstel, zie <http://hotelcasa.nl/nl/locatie>).

Deze speciale bijeenkomst wordt allereerst georganiseerd omdat de afdeling zoveel vragen krijgt over DNA, vragen over de Leuvense testuitslagen van meer dan honderd "Zonen van Adam", maar ook meer algemene vragen zoals:

- * Wat heb je als genealoog aan de verschillende DNA-tests?
- * Wanneer wordt het koffiedik kijken?
- * Gaan DNA-tests op den duur het "gewone" genealogische werk vervangen?
En:
- * Aan welke spelregels heb je je bij DNA-onderzoek te houden als genealoog?
- * Hoe ga je bijvoorbeeld om met personen waarvan je ziet dat je een match hebt? Waar moet je dan zeker op letten?

Op zaterdag 24 februari wil men proberen zoveel mogelijk vragen op het gebied van DNA en genealogie te beantwoorden en ruimte te bieden voor discussie. De organisatoren van de afdeling zijn nog druk bezig met de invulling van het programma. Twee sprekers zijn echter al zeker:

- * Marc Van den Cloot, projectleider van het "Benelux-DNA-project" van 'Familiekunde Vlaanderen'. Marc zal de bijeenkomst openen met een korte inleiding over de laatste stand van zaken binnen dit project.
- * Maarten Larmuseau, van het Laboratorium van forensische genetica, verbonden aan de universiteit Leuven. Hij gaat het een en ander vertellen over de gang van zaken in het Leuvense labo, waarbij hij waarschijnlijk enkele passende anekdotes niet uit de weg zal gaan. Net als Marc zal hij daarnaast proberen al je vragen te antwoorden.

Jouw bijdrage is waardevol. Met de beoogde dagvoorzitter en enkele mogelijke andere deskundigen wordt nog gesproken.

Denk je iets voor ons te kunnen betekenen op deze bijeenkomst? Aarzel dan niet om contact op te nemen!

Meer informatie volgt. Als je e-mailadres bij het secretariaat van de afdeling Amsterdam bekend is, ontvang je in de aanloop naar 24 februari nog één of tweemaal een "DNA-nieuwsbrief". Geef dus je adres nú door en mis niets.

En als je vragen hebt over DNA en genealogie. Stel ze nu al! Wij willen straks die

vragen zo goed mogelijk beantwoorden. Als onze sprekers jouw vraag of vragen tevoren kennen, dan kunnen zij je nog beter te woord staan.

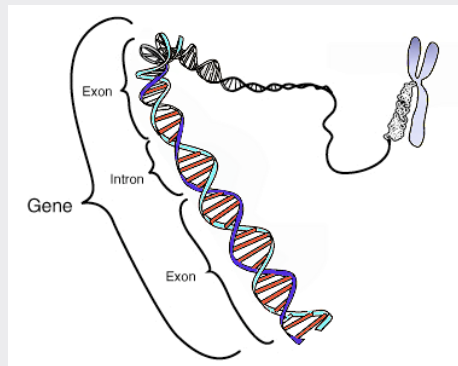
Nog een dringend verzoek: heb je belangstelling? Meld je dan aan. Iedereen is van harte welkom. Wel vragen wij om, ook als je nog slechts overweegt te komen, je nu al aan te melden. Het belooft namelijk druk te worden. Als je nu je belangstelling kenbaar maakt, dan weten wij tijdig of we misschien naar een grotere zaal moeten. De deelname is en blijft gratis. Aanmelden kan tot woensdag 7 februari, maar doe het dus liever meteen. Onze mailboxen staan voor je open.

Stuur je aanmelding en / of vraag of vragen naar: vulsmakappers@gmail.com en /of secretaris@amsterdameo.ngv.nl.

DNA is de drager van erfelijke informatie, opgeslagen in de afzonderlijke genen, die bestaan uit gedeelten van het DNA. Eén gen bevat over het algemeen de instructies voor het synthetiseren van één bepaald eiwit. De eiwitten zijn uiteindelijk bepalend voor de biochemische activiteiten van de cel.

Het aantal genen kan per organisme verschillen. Planten hebben de meeste genen, rond de 50 duizend. De mens en zoogdieren als de muis en de rat hebben ongeveer 25 duizend genen, insecten en wormen tussen de 10 duizend en 20 duizend genen. Alle genen van een organisme worden samen het genoom genoemd.

Bij de celdeling (mitose) wordt het DNA in de oorspronkelijke cel gekopieerd, en elke dochtercel krijgt een kopie van het totale genoom. Bij meiose, een vorm van celdeling waarbij de geslachtscellen (gameten) ontstaan, krijgt elke dochtercel slechts de helft van het DNA in de moedercel. Doordat geslachtscellen wanneer ze versmelten ook hun DNA samenvoegen, heeft het nieuwe organisme dat hieruit ontstaat, weer de normale hoeveelheid DNA. De eigenschappen van het nieuwe organisme zijn op deze wijze van beide ouders afkomstig.

Tekening van de ligging van een gen op een chromosoom.

Het oudste huis van Nieuwaal en haar bewoners in de 18^e en 19^e eeuw (1735-1870)

Gerrit van Genderen

De boerderij (nu Waaldijk 21/21a) is in 1735 gebouwd op een terp ofwel een aanberming van de dijk, zodat deze oorspronkelijk op dijkhoogte stond. Het voorhuis van de T-boerderij heeft een voorkamer aan de dijkzijde, daarnaast de gang en dan een middenkamer. Daarachter ligt de keuken, die op een wat lager niveau ligt, en waaruit men de gewelfkelder die zich onder de middenkamer bevindt kan bereiken. Boven de keuken bevindt zich nog een tussenverdieping, zodat de zolder daarboven weer op een hoger niveau ligt dan de zolders boven de andere kamers.

Beide kamers en de keuken hebben een schoorsteen, en de grootste daarvan (die van de middenkamer) heeft op zolder een spekluk waarin vlees kon worden gerookt. In het achterhuis bevond zich oorspronkelijk de paardenstal aan de dijkzijde, en aan de andere zijde lag de koeienstal.

De bouwers en eerste bewoners van het huis - Jan van Genderen

Omstreeks 1726 was het in de herberg van Hendrik Timmer aan 'de Kluit' te Garmen een vrolijke boel. In september van dat jaar uitten de predikanten uit de omgeving op een vergadering van de Classis hun ongenoegen over het 'dansen bij de fhiool' op zondag in deze herberg.¹ Ook Jan van Genderen uit Slijkwell zal hier regelmatig te gast zijn geweest, ofwel voor het geboden vertier ofwel wegens zijn interesse in Hendrik's dochter Dirkske.

Hoe het ook zij: in 1727 zijn ze getrouwd en woonruimte vinden was voor hen geen probleem want (schoon)vader Hendrik bezat naast zijn brouwerij en herberg te Garmen, nog twee huizen aan de Kerkstraat te Nieuwaal. Dit waren: een grote boerderij ten zuiden van de kerk en een huis dat tussen de kerk en de Waaldijk lag. In dit huis (een voormalige bierbrouwerij) gingen Jan en Dirkske voorlopig wonen.

Jan werd op 26 feb. 1702 in Well gedoopt. Zijn ouders, Wouter Jacobsz van Genderen en Peterke Jandr de Wijs, hadden een flinke boerderij aan de Slijkwellsestraat te Slijkwell.² Verder was vader Wouter als schepen en heemraad van de hoge heerlijkheid Ammerzoden, Well en Wordragen en buur- en armmeester van Well ook bestuurlijk actief. Jan's moeder, Peterke, was afkomstig van de (omstreeks 1850 herbouwde en nu nog bestaande) 'Hogenhof' te Kerkwijk.

Dirkske was een dochter van Hendrik Hermensz Timmer en Willemke Staesdr van Bijstervelt. Haar vader was (evenals diens vader) bierbrouwer en herbergier³, en Willemke stamde uit een Brakels molenmakersgeslacht. Beide grootvaders van Dirkske waren, ondermeer, schepen in de Hoge bank van Zuilichem.

Vanaf 1727 zien we Jan's naam verschijnen in het register van de omslag van de

1. Achtergevel van de boerderij. Aan de linkerzijde (dijk zijde) de paardestal en rechts de koeienstal.

middelen van het dorp Nieuwaal.⁴ Dit register geeft aan hoeveel belasting betaald moest worden over het aantal personen dat in een huis woonde, het aantal schoorstenen, het aantal paarden wat men bezat, het aantal beesten wat men slachtte en de hoeveelheid bier en wijn die men gebruikte. In 1727 bleken Jan en Dirkske met twee personen in hun huis te wonen, dat twee schoorstenen had. Ze bezaten 2 paarden, slachtten 1 varken en betaalden 1 gulden en 5 stuivers (1-5-0) aan bieraccijns. Op 14 maart 1728 werd hun oudste zoon Wouter geboren: een stamhouder, vernoemd naar Jan's vader. Omstreeks 1730 werd de tweede zoon geboren die Johannes werd genoemd. In dat zelfde jaar zijn Jan's beide ouders overleden. Bij de boeidscheiding tussen Jan en zijn beide zusters, op 29 november 1730, werd hem 8 ha. bouw- en weiland toebedeeld, hoofdzakelijk gelegen te Slijkwell en Delwijnen.⁵ In 1732 werd Jan's derde zoon geboren die Adriaan werd genoemd. Op 22 juni werd hij in de Gamerse kerk gedoopt; waarschijnlijk was de kerkelijke gemeente van Nieuwaal toen vacant. Verder werd Jan in dat jaar gekozen als buurmeester van Nieuwaal, welk ambt hij in de toekomst nog vele jaren zal bekleden. De buurmeester vormde samen met de schout het dagelijks bestuur van het dorp en was in hoofdzaak belast met het beheer van de dorpsfinancien. Verder beheerde hij de gemeenschappelijke gronden, wegen en waterwegen en nam maatregelen in het belang van veiligheid en orde.

Op 27 april 1733 en 2 juli 1734 maakte de vader van Dirkske voor de hoge bank van Zuilichem zijn testament op. Aan Jan en Dirkske werd ongeveer 8 hectare bouwland, boomgaard en weiland wat in Nieuwaal, Brakel en Deil lag, en ongeveer 2000

2. De voorgevel van de boerderij. Aan de rechterzijde (dijk zijde) de dijkkamer, dan de voordeur met gang, vervolgens de middenkamer waar de kelder onder lag en aan de linkerzijde de voormalige keuken met toegang naar de kelder. Boven de keuken is een tussenverdieping.

gulden aan obligaties en contanten vermaakt.⁶ Kort daarop was er weer gezinsuitbreiding bij Jan en Dirkske, en nog wel van een tweeling: Peterke en Willemke, die vernoemd werden naar de beide grootmoeders, werden op 32 oktober 1734 te Gameren gedoopt.

In 1735 liet Jan enkele honderden meters westelijker aan de Waaldijk een nieuwe boerderij bouwen. De grote en voor die tijd moderne boerderij (het vroegste type T-boerderij) werd gebouwd op een terp, ofwel een aanberming van de dijk, zodat de boerderij oorspronkelijk op dijkhoogte stond. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat het huis werd gebouwd door Matthijs de Jongh, die omstreeks deze tijd met Dirkskes zuster Lijsbeth trouwde. Deze Matthijs, die afkomstig was van Zuilichem, was gemenelands timmerman en molenmaker, en tevens landmeter. Matthijs en Lijsbeth gingen wonen in het huis dat Jan en Dirkske verlieten, maar reeds in 1736 kregen ze toestemming om dit huis af te breken en een groter huis te bouwen met daarbij buitendijks nog een schuur of houttuin. De benodigde stenen voor de bouw zouden best eens geleverd kunnen zijn door Jan's zwager Christiaan Timmer, die steenfabrikant en bierbrouwer te Zuilichem was.

Financieel ging het Jan in die tijd schijnbaar voor de wind want in die tijd kocht hij ook veel land meest te Nieuwaal gelegen, maar ook 'de Loo' en 'de Rampert' te Delwijnen. Veel van de landerijen van Jan lagen dus ver van huis en die zal hij, wat weiland betreft, gebruikt hebben voor extensieve veehouderij, zoals het vetweiden van runderen en de paardenfokkerij, waarvoor weinig directe zorg nodig was. Verafgelegen bouwland zal hij wel hebben verpacht.

Ook kocht hij enkele percelen hopland die in Nieuwaal lagen, zodat hij ook wel wat aan hopteelt gedaan zal hebben. Bij zijn nieuwe boerderij stond in ieder geval ook een hopeest: een schuur waarin de hop met behulp van een oven werd gedroogd. In 1736 werd Hermen, de jongste zoon van Jan en Dirkske geboren. Hij werd 30 september van dat jaar te Gameren gedoopt.

Volgens het register van de omslag van de middelen betaalde Jan in die tijd jaarlijks belasting voor het gebruik van vijf schoorstenen. Hiervan zaten er drie in het huis terwijl de twee anderen van een bakoven en een hopeest waren. Verder werd hij jaarlijks aangeslagen voor het slachten van 2 of 3 beesten. Meestal waren dat elk jaar 1 varken en 1 of 2 runderen. Verder werd hij aangeslagen voor het bezit van een aantal paarden, wat jaarlijks flink varieerde.

Een boerderij was in die tijd dus zeer zelfvoorzienend. In de grootste schoorsteen van het huis bevond zich dan ook een spekluik op zolder, waardoor het vlees van de slacht in de schoorsteen gehangen kon worden om gerookt te worden.

Eind van het jaar 1738 werd, door de maanmeester Eduard Girard bij de hoge bank van Zuilichem, een proces tegen Jan aangespannen. Hij eiste van Jan 300 gulden wegens 'geledene pijn en smart, wegens het horibel slaan, stooten, stampen en quetsen, soo in sijn aangesigt, als toebrenge van swaare confusien voor aan de dijen van sijn linker been, van agteren onder het linker schouderblad, en schade en interesse wegens versuijm van sijne affaires in de tijd van dartien dagen daar door geleden'. Bovendien moesten de rekeningen van de stadsgeneesheer Theodorus Otto (7 gulden en 16 stuivers) en chirurgijn Vogel (16 gulden en 10 stuivers) worden vergoed, en wilde hij 500 gulden als vergoeding voor geuite beledigingen.⁷

Wat was er gebeurd?

Uit de verhoren, door de schepenen van Zaltbommel op 2 december 1738 en de schepenen van Zuilichem op 4 decembert 1738 en 3 april 1739, van de verschillende getuigen blijkt het volgende: Op 1 december 1738 hield de maanmeester Eduard Girard zitdag in de herberg van Jilles de Geus te Gameren voor het ontvangen van het verscot en de ambtslasten (hoofdelijke omslag op basis van geraamd bezit van onroerend goed) over het jaar 1737. Rond 5 uur die avond kwam daar ook Jan van Genderen binnen die daar ondermeer drie soldaten aantrof, aan wie Jan vroeg of zij daar aanwezig waren om Girard te assisteren. Toen ze dit ontkenden zei Jan tegen hen: 'gaat gijlieden dan maar heen en drink te Bommel bij Johannes Worst twee kannen bier op mijn naam', waarna ze vertrokken. Na enige tijd stond Girard op van de tafel waaraan hij het geld ontving en ging naar buiten om te wateren.

Getuigen verklaarden dat Girard daarna weer binnenkwam met pruij op maar zonder hoed en dat Jan even later volgde, en dat Girard hem verweet: 'wel is dat mijn sonder woord of wederwoord so slaan' en dat Jan hem toen antwoordde: 'kerel dat lieg je, gij hebt uw gat vol en gij loopt tegens den deurstijl aan'. Hierna liep Girard naar zijn tafel maar wilde niet gaan zitten omdat zoals hij zei, hij bang was dat hij het mes van Jan in zijn bakkes zou krijgen. Hierna schoot Jan toe en sloeg hem tegen het

3. De boerderij, gezien vanaf de dijk.

hoofd waardoor hij op de grond viel en nog wat slagen en trappen opliep. Herbergier de Geus die tussenbeide wilde komen liep ondertussen ook nog een klap van Jan op waarna hij zei: 'vegt dat je de duijvel haal, ik sal er me niet mee bemoeien'. Na nog wat verwijten van Girard, die ondermeer zei dat hij ziek was en niet in staat om te vechten, en scheldwoorden zoals schelm en hondsvot van Jan, zei Jan's neef Joost Valkenburgh, die daar ook aanwezig was, tegen Girard: 'gij zijt mijn 15 stuivers schuldig, die zulde mij aanstonds weergeven, of ik zal ze u doen geven', en zei vervolgens 'Jan tijt er weer aan of ik zal 't doen'. Vervolgens vloog hij naar Girard om hem te aan te vallen maar werd door de omstanders tegengehouden, waarna hij diverse malen tegen Jan riep: 'Jan neeff tijt er weer aan' waarna Jan antwoordde 'houd u maar stil ik zal het wel waarnemen', en daarna Girard in zijn gezicht sloeg waardoor hij tegen de deur van de geut viel en hevig bloedde. Daarna bracht de herbergier Girard naar de kelderkamer waar hij bleef tot Jan en Joost Valkenburgh vertrokken waren.

Op 5 juni 1739 werd Jan door de schepenen veroordeeld tot het betalen van de boetes van 300 en 500 gulden en van de geneeskundige behandeling plus de proceskosten. Verder zou hij met gevouwen handen en gebogen knieën de eiser om vergiffenis moeten vragen en verklaren geen oneer van hem te weten. Jan ging hiermee

AANBESTEDING
 Van Ses
AGT-KANTE
WIND
WATER-MOLENS
 En Twee
STEENE SLUYSEN

In den Ampte van Bommelerwaardt.

De Heeren Gecommitteerdens uyt de Wel Ed. en Agtb.
 Magistrat der Stad Zalt-Bommel, en uyt de Geerdens des gemeynen Bommelen Veis; mitgaders
 die der Wapen Bruckam, Kerkwyk, Delwynen, Gameren en Nieuwaal, alle gelegen in den Bommelerwaardt, sullen bejooten / het maken en stellen / mitgaders het leeren van alle Matrialen

Van Ses Agtkante WIND WATER-MOLENS, namentlyk twee
 Voor- en vier Binnen-Molens, met twee STEENE
 SLUYSEN by de Voor-Molens.

De instelling sel geschieden op Dinsdag den 13. Mars 1740. in den stuaeten sag den 14. dito /
 uyt bevoegdheyt de kluette niet aucten op den staatsuytke binnen Zalt-Bommel.

De Bestekken en Condicien sullen te sien sijn tot Bommel by den
 Procurcur *Joh. Aansforgh*, en in de Koffyhuyfen van *Rinck en Saeymans*,
 tot Bruckum by den Schout *H. A. de Jongh*, Kerkwyk den Schout *H.*
Lanshoek, Delwynen den Secretaris *van Dieren*, Nieuwaal *Jan van Gen-*
deren, Dordrecht in den Goude Leeuw, Gorichem in den Doelen, en
 te Utrecht by den Commiffaris *Agterbergh*.

Ses het insee.

Te Zalt-Bommel by **EVERT ONDERBERG**, Boekverkoepcr.

4. Aanbesteding van de molens in Zaltbommel.

niet akkoord, hij tekende bezwaar aan en ging in hoger beroep bij het hof van Gelre. Op 23 juni daarop verbond hij hieraan zijn huis en hof te Nieuwaal als onderpand. Hoe dit afliep is niet bekend, wel is het een slepend proces geworden, want pas op 21 april 1750 deed Girard renuntiatie van de aanspraak op Jan.

Intussen kregen de Bommelerwaardse dorpspolders steeds meer problemen met de waterhuishouding. In 1739 richtten de stad Zaltbommel en de dorpen Bruchem, Kerkwijk, Delwijnen, Gameren en Nieuwaal zich tot de Staten van het Kwartier van Nijmegen, en betogen 'dat hare landerijen, samen groot ruim 3100 morgen, door het gestadig hoge water in de rivieren van de Wael en Maes, sodanig onder water blijven staan dat het wintercoorn op het hooge verdronken en van het lage de gehele somers geen of weijnig gebruik gehad hadden, strekkende het selve tot totale ruine der in en opgesetenen'.

Begin 1740 kwamende Staten en betreffende dorpen overeen dat er 2 nieuwe voor-molens en 4 binnenmolens gebouwd mochten worden. Jan was als buurmeester van Nieuwaal zeer betrokken bij deze zaken, en zal bij deze overeenkomst dan ook ver-

5. Gevelsteen in de Nieuwaalse poldermolen.

tegenwoordiger van de geerfden van Nieuwaal zijn geweest. De aanbesteding vond plaats op dinsdag 13 mei 1740 op het Stadhuis van Zaltbommel. De bestekken en condities lagen ondermeer ten huize van Jan van Genderen te Nieuwaal ter inzage.⁸ In de zomer van 1740 begon men met de bouw en op 28 juli 1740 werd de eerste steen van de Nieuwaalse poldermolen gelegd door Jan's oudste zoon Wouter. De gevelsteen die in de molen geplaatst werd vertoonde het familie wapen Van Genderen en het bijchrift:

WOUTER VAN GENDEREN GEBOORN DEN 14 MAART 1728 LEYT HIER DEN EERSTEN STEEN DEN 28 JULY 1740.⁹

In 1743 werd Jan gekozen tot Gecommitteerde tot de voormolens in de Bommelerwaard.¹⁰

Op 10 mei 1745 maakte Jan met zijn zwagers een verdeling van een gedeelte van de Nieuwaalse Breemwaard wat eerder aan zijn schoonvader toebehoorde. Het totale landbezit van Jan zal toen op zo'n 32 hectare gekomen zijn.

Als koopman in hop deed hij ook zaken in het westen van het land.¹¹ Waarschijnlijk waren de grote brouwerijen in de Hollandse steden zoals Leiden en Haarlem belangrijke afnemers van Jan. Het vervoer van de te leveren hop zal over water zijn gegaan, de trajecten in Holland waarschijnlijk met beurtschepen.

Op 24 april 1747 machtigde Jan: Jan de Wilde te Leiden wonende om te ontvangen 'soodane penningen als daar wegens coopmanschap van hop als anders, daar of elders, te goet hebbende of staat te krijgen, en speciaal meede om wegens geleverde hop te ontvangen van de heer Lambregts, de somma van 1019 gulden en 7 stuivers, daarvan quitantie te passeren, etc ...'.

Op 2 oktober 1748 werd Jan in de kerk van Nieuwaal door de geerfden van Nieuwaal aangesteld als collecteur van de verpondingen van Nieuwaal. Als borg stelde Jan het kapitaal van 1134 dat hij op het dorp Nieuwaal had staan, dus het dorp zal een lening van dat bedrag van Jan hebben gehad.¹² De verponding was een belasting op onroerend goed: de zesde penning voor landerijen en de negende penning voor huizen. In het dorp werd op basis van het verpondingscohier, waarin de eigendom van onroerend goed is opgetekend, een maanceduul gemaakt van de eigenaar met waarde van zijn huizen en landerijen. De collecteur moest elk kwartaal $\frac{1}{4}$ van het door het dorp te betalen bedrag afdragen aan de ontvanger van de Bommerlerwaard te Zaltbommel.

Omstreeks 1750 verkeerde het Kwartier van Nijmegen in een netelige financiële positie. Oorzaken waren, ondermeer, de hoge kosten die gemaakt waren tijdens de Oostenrijkse Successie-oorlog (1740-1748) en het gebrekkige belastingsysteem. Dit was gebaseerd op het geschatte vermogen en verbruik van bepaalde midde-

len, een schatting die meestal slecht gebeurde. Daarom vaardigde de Staten van het Kwartier op 20 augustus 1750 een plakkaat uit tot 'Opneming van de hujsen met derselve groote, het getal van paarden en haar qualiteiten etc'.

Ook voor Nieuwaal werd in dat jaar zo'n lijst opgemaakt, waarop 15 personen (gezinshoofden) voorkwamen.¹³ Jan was hierop de hoogst aangeslagene met een bedrag van 41 gulden en 8 stuivers. Volgens de lijst bewoonde hij met vrouw en vier kinderen boven de twaalf jaar en een dienstmeid een goed boerenhuis. Hij deed bouwerij (boerenbedrijf) en koopmanschap in hop, en beschikte over een hopeest en een bakoven. Deze vier kinderen zijn: Wouter 22 jaar, Johannes ca. 20 jaar, Willemke 16 jaar en Hermen 14 jaar. Adriaan en Peterke leven niet meer.

De 15 gezinnen die op de lijst voorkwamen bewoonden drie goede boerenhuizen, 1 goed tappershuis, 1 goed timmermanshuis, 3 huizen, 3 huisjes, 2 huisjes van de armen en 2 halve hutjes.

Bij de opgave van Jan stonden geen paarden vermeld maar volgens de omslag van de middelen over 1750 had hij toen 6 paarden en 3 veulens en het jaar daarop 8 paarden en 3 veulens.

Op 6 december 1752 werd Jan beëdigd als schepen in de hoge bank van Zuilichem. Dit was opmerkelijk, want terwijl eerder nieuwe schepenen bij stemming door de overige schepenen gekozen werden, hielden in de achttiende eeuw enkele 'familieclans' de toegang tot de schepenbank beperkt tot leden van de eigen familie. Door de schepenen was de onderlinge afspraak gemaakt dat een aftredend schepen zelf over zijn schepenplaats te beschikken had als de beoogde opvolger een zoon, schoonzoon of broer was. (Ook regentenfamilies te Zaltbommel maakten in die tijd dergelijke afspraken). Omdat de aftredend schepen Hendrik Dingemans problemen had met zijn familie deed hij echter afstand ten gunste van Jan.¹⁴ Dat de overige schepenen daar genoeg mee namen zal hij wel aan de invloed van zijn zwagers Staas en Christiaan Timmer (die toen ook zitting in die schepenbank hadden) te danken hebben gehad.

Onder het rechtsgebied van de hoge bank van Zuilichem vielen de dorpen Aalst, Brakel, Zuilichem, Nieuwaal, Gameren, Bruchem, Kerkwijk en Delwijnen en het Munnikenland. Om in aanmerking te komen voor het schepenambt moest men, on-

6. Watermolen dorpspolder Nieuwaal

7. De dijkkamer.

aan Timmer in Zuilichem.

Op 11 augustus 1761 machtigde Jan, voor de hoge bank van Zuilichem, de heer Christiaan de Koningh, notaris te Rotterdam, om van Floris de Jongh, gewezen beurtschipper van Haarlem op Dordrecht een som gelds te vorderen, die Jan van hem tegoed had. Jan werd hier koopman genoemd en zal de geleverde hop dus ondermeer met het beurtschip van De Jongh naar zijn klanten hebben laten vervoeren, die de betaling dan waarschijnlijk ook via de beurtschipper regelden.¹⁶

Waarschijnlijk in maart 1769 is Jan overleden. Vermoedelijk kwam zijn sterven vrij onverwacht, want op 6 dec. 1768 ging zijn nieuwe termijn als schepen in, terwijl hij in 1769 nog als schepen vermeld werd. Hij werd begraven in de Wellse kerk. Volgens het begraafregister van die kerk werd op 20 maart 1769 6 gulden voor zijn graf betaald.

Al geruime tijd voor zijn overlijden had hij al meningsverschillen met zijn buurman, de voerman Govert van Bruchem (die het huisje ten westen van Jan's huis bewoonde) over hun erfscheiding. Op 22 april werden de schout Matthijs de Jongh en twee gerichtsmannen door beide partijen verzocht om in deze kwestie als bemiddelaars op te treden.

In het dorpsboek van Nieuwaal vinden we opgetekend: 'Alsoo er van tijd tot tijd verschille sijn geweest tussen wijle scheepen Jan van Genderen en Govert van Bruchem over de schijding van haer dijk en erff, binnen- en buitendijks tussen haerbeide hujs en erff op Nieuwaal geleegeen, welk dispuut met gemelde Govert van Bruchem en de wed. Scheepen Jan van Genderen soo vergaende is geworden, dat 't tot een begin van sware prossedures is gecooome. Tot voorkoming van voors. procedures en verdere costen sijn partijen sover gecooome dat se op voors.schijding hebbe gehaalt schout en gerigsmannnen van Nieuwaal, dewelke van weersijde sijn versogt om gemelde dijk en erff voors. aff te bakene en te schijde, dit alsoo gedaan sijnde hebbe partijen over en weer daar mede genoeg genome, enz. ...'.¹⁷

dermeer, tenminste 20 morgen land, binnen het rechtsgebied gelegen, bezitten en men moest van onbesproken gedrag zijn. Met het laatste werd klaarblijkelijk weleens de hand gelicht, gezien de veroordeling van Jan door deze bank in 1739.

Op 20 mei 1761 kocht Jan van de erven Willem van de Wiel, voor 1725 gulden, een huis en hof, brouwerij, schuur en verdere betimmeringen, groot 1 hont en gelegen aan de Dorpsstraat te Well.¹⁵ Jan kocht deze brouwerij voor zijn zoon Hermen, die deze dan ook ging exploiteren en bewonen. Hermen zal het vak van bierbrouwen ongetwijfeld hebben geleerd bij zijn oom David Timmer in Gameren of bij oom Christi-

Het bleek dat de scheiding binnendijs te ver op Van Bruchem's grond geplaatst was, en buitendijs te ver op Van Genderen's grond. Verder moest de wed. Van Genderen een schietwilg binnendijs uitrooien en Van Bruchem moest een pruimenboom kappen die bijna boven aan de dijk tegen de scheiding stond.

Op 6 dec. 1770 volgde Johannes zijn vader op als schepen in de Hoge bank van Zuilichem. Bij zijn overlijden liet Jan dus zijn vrouw Dirkske en vier volwassen kinderen achter, waarvan de oudste drie nog in het ouderlijk huis woonden. Dirkske overleed tussen 9 april 1781 en 24 januari 1782. Op 31 maart 1779 was ze ziek en liet ze voor de hoge bank van Zuilichem haar testament opmaken. Hierbij vermaakte ze buiten deling aan hun drie inwonende kinderen ondermeer de helft van 1 morgen huis, hof en boomgaard met de opstand van schuren en bergen, en aan haar dochter Willemke al haar kleren, goud en zilver.¹⁸

Kinderen van Jan

Het schijnt dat Wouter de boerderij bestuurde en dat Johannes de handel in hop van zijn vader overnam. Wouter zal op behoorlijke schaal de landbouw bedreven hebben want in 1784 werd een zekere Herman van der Linden vermeld als knecht van Wouter van Genderen.¹⁹ Verder was hij buurmeester, gerichtsmann, kerkmeester en ouderling te Nieuwaal.

Op 10 augustus 1785 werd te Nieuwaal gedoopt: Jan, zoon van Wouter van Genderen en Grietje Vink. Vermoedelijk was Grietje huishoudster bij Wouter. Op 25 december van dat jaar zijn ze alsnog getrouwd en uit dit huwelijk werden nog geboren; Dirkske, ged. Nieuwaal 23 november 1787 en Geurtje, ged. Nieuwaal 27 april 1790. Deze kinderen zullen allen kort na de geboorte gestorven zijn, en rond 1792 stierf ook Wouter. Op 31 december 1792 vond een magescheid plaats tussen Johannes en de weduwe van Wouter van Genderen. Kort daarna is ook Grietje overleden, haar familie erfde ondermeer de 'Delwijnense Loo'.

Johannes is nooit getrouwd geweest. Hii volgde in 1770 zijn vader op als schepen in de hoge bank van Zuilichem, waarin hij tot 6 december 1796 zitting had. Ook was hii buurmeester en kerkmeester van Nieuwaal en gecommiteerde tot de voormolens in de Bommelerwaard. Hij overleed tussen eind 1796 en 11 juni 1798.

Willemke was al eerder overleden, namelijk tussen 31 maart 1779 en 24 januari 1782. De jongste zoon, de brouwer Hermen van Genderen te Well, bleef dus als enige uit het gezin over. Op 11 juni 1798 werd hij vermeld als enige en universele erfgenaam van zijn broer Johannes. Op 29 november 1800 verkocht hij zijn ouderlijk huis, namelijk huis, hof, schuur en berg voor 3200 gulden aan de koopman Pieter van Vugt.²⁰

De families Van Vugt en Maas als bewoners van het huis (1800-1870)

En zo mocht Pieter van Vugt zich vanaf 1800 de nieuwe eigenaar van het huis noemen. Hij was afkomstig van Rijswijk (NB) maar begon op jonge leeftijd zijn loopbaan als koopman te Nederhemert. Hij huurde, in 1771, van Jacob Groeneveld een leeg-

staand huis aan de Kapelsteeg en begon hier fruit en kruidenierswaren te verkopen.²¹ Toen hij in Nieuwaal gevestigd was zal hij de handel op grootschaliger manier bedreven hebben. Zo ontving hij op 8 april 1809 van de erven G. Hanegraaf een bedrag van 274

8. De middenkamer.

gulden en 2 stuivers voor geleverde gerst in 1804 en 1805. In 1806 en 1807 leverde hij boter, haver en vet.

Op 20 maart 1802 testeerde hij met zijn vrouw Elisabeth Huibertdr Castelein op de langstlevende.²² Elisabeth zal kort daarop zijn overleden. Op 20 november 1804 werd het huis bewoond door vier personen en op 26 mei 1807 door drie personen.

Op de lijst van inwoners van Nieuwaal op 4 augustus 1808 wordt vermeld:

- Nummer van het huis: 11.
- Hoofdbewoner van het huis: Piet van Vugt, ongehuwd.

- Dienstboden: Hendrik Kraaycamp, Neeltje de Bruin en een jongen per dag.

- Inwonende personen: een neefje, ouderloos en ongehuwd.²³

Dit ouderloze neefje was Antonie Maas, een zoontje van Jan Hendrik Maas en Pieter's zuster Geertrui van Vugt. Antonie was geboren op 11 februari 1795 te Woudrichem.

Pieter overleed op 25 januari 1826, waarna Antonie de nieuwe eigenaar van het huis werd. Op de eerste kadastrale tekening van Nieuwaal, die omstreeks die tijd is gemaakt, is bij het huis een schuur, hooiberg en bakhuis getekend.²⁴

Enkele jaren eerder, op 21 november 1822 was Antonie in Gameren getrouwd met Geurtje Kerkhoff, die op 20 januari 1801 als dochter van Herman Kerkhoff en Elisabeth Cornelia Vink te Nieuwaal geboren was. Uit dit huwelijk werden op 8 april 1823 Jan Hendrik en op 15 maart 1825 Elisabeth Cornelia geboren. Ruim een half jaar later, op 10 oktober 1825 overleed Geurtje reeds.

Op 20 februari 1835 hertrouwde Antonie met Dingena van Rump, geboren op 22 oktober 1800 en dochter van Lambertus van Rump en Hendrika Wolfers. Uit dit huwelijk werden nog zes kinderen geboren.

Volgens de bevolkingsregisters uit die tijd werd het huis, behalve door dit grote gezin ook nog bewoond door enkele inwonende knechten en meiden. Antonie was landbouwer en had ook zitting in de gemeenteraad van de gemeente Gameren, waarbij Nieuwaal behoorde.

Op 6 januari 1861 werd de Bommelerwaard getroffen door een grote watersnood-

ramp. Omdat het huis van Antonie zo hoog gelegen was vluchtten op de avond van de dijkdoorbraak 156 mensen naar dit huis. De kamer naast de dijk en de paardenstal bleven droog, en in de middenkamer en de koeienstal stond een handbreed water, zodat deze geschilft werden, dat wil zeggen dat gevlochten horden van rijshout op balken werden gelegd. In de keuken die lager lag stond het water hoger en deze kon niet meer gebruikt worden. Nog drie weken daarna verschaftte Antonie aan zeven huishoudens onderdak, waarbij 52 mensen op de middenkamer bivakkeerden.²⁵ Vrijwel alle huizen van Nieuwaal stonden tot manshoogte in het water en verscheidene daarvan werden door ijs vernield. Slechts acht huishoudens in Nieuwaal konden in hun huis blijven, de meesten op de zolders. Dingena overleed op 15 januari 1868 en Antonie bijna een jaar later op 1 januari 1869.

Noten

1. A. Vos, 'Muziekleven in Zaltbommel, gedurende de 18e eeuw' in 'Tussen de Voorn en Loevestein' (TVL) nr. 78, blz. 112.
2. Paul van Genderen, Genealogie Van Genderen (tak II), website: users.telenet.be.
3. W.H. Dingemans, 'Timmer (Nieuwaal)' in Gens Nostra, okt. 1988, bl. 385-397. J.N.A. Groenendijk, 'Jan Cornelisz. Timmer uit Nieuwaal en zijn nazaten' in Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West Noordbrabant en de Bommerlerwaard, jrg. 25, nr. 2 en 3.
4. Register van de omslag van de middelen van Nieuwaal, RAR Archief Dorpspolder Nieuwaal 1646-1838 (ADPN) inv. 1691-1696.
5. RAR Oud Recht. Archief Ammerzoden (ORA Am.) inv. 254.
6. RAR Oud Recht. Archief Hoge bank Zuilichem (ORA Zuil.) inv. 681.
7. RAR ORA Zuil. Procesdossier E. Girard ca J.van Genderen.
8. Prof. Mr. O. Moorman van Kappen, afb. aanplakbiljet betr. de aanbesteding van de poldermolens in de Bommerlerwaard, in 'Tieler- en Bommelewaarden 1327-1977'.
9. De molen werd in 1940 gesloopt, en de gevelsteen bleef bewaard en is thans (in 2 delen) ingemetseld in de tuinmuur van het stadskasteel te Zaltbommel.
10. RAR ADPN inv. 1046.
11. RAR Zuil. Inv. 20.
12. Id
13. Opname van huizen, personen e.d. te Nieuwaal in 1750, RAR ADPN inv.1050.
14. W.H. Dingemans, 'De Hoge Bank van Zuilichem, een genealogische en heraldische benadering', blz. 8 en 49-50.
15. RAR ORA Am. Inv. 258.
16. RAR ORA Zuil. Inv. 21.
17. Dorpsboek Nieuwaal, RAR ADPN inv. 1039.
18. RAR ORA Zuil. 685.
19. Lijst weerbare mannen in Nieuwaal in 1784, RAR ADPN inv. 1259.
20. RAR ORA Zuil. Inv. 688.
21. Correspondentie rentmeester Van Ommeren te Nederhemert.
22. RAR ORA Zuil. Inv. 689.
23. Lijsten van inwoners van Nieuwaal op 26 mei 1801, 17 nov. 1804 en 4 aug. 1808, RAR ADPN inv. 1265.
24. Eerste kadastrale minuutplan Nieuwaal, sectie B, nr. 345.
25. J.H.G.J. van Heeswijk, 'Nieuwaal in 1861' in TVL nr. 64.

Bronnen

- Genealogie TIMMER in Gens Nostra okt. 1988 blz. 385-397 door W.H. Dingemans.
- Diverse koopakten etc. uit de Loofsingnaten van het oud archief Hoge Bank Zuilichem.
- Procesdossier E. Girard ca J. van Genderen, oud archief Hoge Bank Zuilichem.
- Artikel 'niet een maar verschillende monumenten in de familie' in Gens Nostra april/mei 2006. Blz. 299-300.
- Artikel 'Poldermolens in de Bommerlerwaard' in Gelders Molenboek, Zutphen 1982.
- W.H. Dingemans: De Hoge bank van Zuilichem, een genealogische en heraldische benadering. Zaltbommel 2001.
- Omslag van de middelen, verschillende lijsten van huizen en inwoners, en dorpsboek van Nieuwaal:
- Oud Archief Dorpspolder Nieuwaal.

De Schepenbank van Waardenburg

Peter van Maanen

Wie bekend is met de schepenbanken in de Bommeler- en Tielierwaarden weet dat er nooit een schepenbank van Waardenburg is geweest. Of toch wel?¹

De eerste keer dat ik een vermelding van “schepenen in Waardenburg” tegenkwam, was in een oorkonde van 28 april 1538. Deze begint met *Wij Goissen Aertzen ind Rembout Remboutsz schepen in Weerdenburch tuijgen ...*²

Dit was een raadsel. Voor 1335 viel de Tielierwaard als rechtsgebied onder de schepenbank van Zaltbommel, toentertijd de enige schepenbank voor beide waarden. In 1335 werd dit rechtsgebied opgedeeld, waarbij de schepenbanken van Driel, Zuilichem, Tuil en Deil werden opgericht. Daarnaast bestonden er - om diverse redenen - ook nog kleinere rechtbanken, zoals die van Heerwaarden en Nederhemert. Lager in rangorde waren er de dorpsgerichten³ die ook hun eigen jurisdictie hadden⁴. Maar deze oorkonde viel overduidelijk in geen van die categorieën, en de kwestie in de oorkonde had moeten worden behandeld door de schepenbank van Tuil.

De schepenbank

Dat mysterie werd opgehelderd door de vondst van een stuk in de Archieven van de stad Zaltbommel⁵. Daaruit bleek dat Walraven van Arkel, Heer van Waardenburg, een eigen schepenbank had opgericht. Want welke heer van stand wil nou niet zijn eigen rechtbank hebben?

Deze onrechtmatige actie van Walraven werd niet gewaardeerd door de stad Zaltbommel die hem daarop aanklaagde. Dit blijkt uit: *Akte waarbij burgemeesters, schepenen en raad van de stad Nymegen vidimus [een afschrift] geven van een akte van 29 juni 1538, waarbij bannerheren, ridderschap en steden, op de landdag te Nymegen vergaderd, uitspraak doen in de geschillen tussen de stad Saltbommel en Walraven van Arckell, ridder, heer tot Werdenborch, waarbij o.a. bepaald wordt, dat de door laatstgenoemde in zijn heerlijkheid opgerichte schepenstoel voortaan geen zaken meer behandelen mag, maar dat deze tot de competentie van de bank van Tuyll behoren (afschrift van 5 juli 1570).*⁶

In het oordeel wordt onder andere gesteld dat vroeger bepaald was dat er in de Tielierwaard maar twee schepenbanken zouden zijn (in Tuil en Deil). Met Walraven van Arkel werd overeengekomen dat zijn schepenbank werd opgeheven.

Waar zijn de gegevens

Dit loste het probleem van de mysterieuze schepenbank op. Bijzonder verrassend was daarna de vondst van akten van de Bank van Waardenburg in signaten (boeken) van de Bank van Deil. Ten eerste dat ze überhaupt nog ergens stonden, en ten tweede vallen de dorpen Waardenburg en Neerijnen buiten het district van die sche-

penbank. Qua rechtsgebied zou je ze eerder verwachten in een signaat van de Bank van Tuil, zoals ook werd benadrukt in bovenstaande oordeel.

Het oudste "loofsignaat" van de Bank van Deil⁷, inv. 1089, begint met akten van deze schepenbank van Waardenburg. Dit beslaat de folio's 2 t/m 12. Op folio 2 staat *In Weerdenburch scabinis ...* De bovengenoemde oorkonde van 28 april 1538 staat (verkort) op folio 11v.⁸ De Bank van Deil zelf begint daarna op folio 16.⁹

Het oudste "dingsignaat" van de Bank van Deil, inv. 1, bleek bij nader inzien óók met akten van de schepenbank van Waardenburg te beginnen. Zo'n oud dingsignaat is vaak veel rommeliger en hier valt het nauwelijks op. Het is echter wel te zien. Zoals aan de schepenen die zo nu en dan worden genoemd. Namen zoals Jan Gielisz en Van Boesecom zijn herkenbaar. Bovendien staat het soms in de tekst. Een mooi voorbeeld staat op folio 7v. Daar staat in grote lijnen dat de rechtsdag van *id gerecht to Werdenburg*, die op maandag werd gehouden, wordt verzet naar woensdag, omdat die van Zaltbommel al op maandag en dinsdag valt. Dat werd inderdaad aangehouden: op folio 6v staat de rechtsdag op 30 april 1537 en dat was een maandag, op folio 8v staat bovenaan "woensdag". Dan na enkele lege pagina's begint op folio 33 op 10 oktober 1538 met grote letters het *Signait der Bancken van Deyll*.¹⁰

Het project "Schepenbanken in de Tieler- en Bommelerwaard"

Dit artikel is een van de resultaten van een langlopend project dat het volgende behelst:

Vanaf 1335 zouden er boeken (signaten) moeten zijn geweest waarin de akten werden genoteerd van de genoemde schepenbanken. Tegenwoordig beginnen de bewaarde boeken veel later en is er een lacune van honderden jaren. In allerlei archieven en boekwerken komen losse oorkonden en afschriften voor uit die vermiste periode. Het zou daarom mogelijk moeten zijn om tot een soort "reconstructie" te komen van deze schepenbanken. Informatie is te vinden op www.bankvantuil.nl, www.bankvandeil.nl, www.bankvandriel.nl, www.bankvanzuilichem.nl en www.bankvanzaltbommel.nl.

Let wel: elke van deze websites is op dit moment in een andere fase en de hoeveelheid informatie en kwaliteit verschilt nogal. Hier wordt al enkele jaren aan gewerkt en de verzameling breidt zich gestaag uit. Hulp daarbij is altijd welkom!

Welke gegevens zijn er?

De schepenen van deze rechtbank waren inwoners¹¹ van Waardenburg en Neerijnen en de behandelde zaken betreffen ook alleen deze dorpen.

In totaal zijn er circa 78 pagina's bekend (inv. 1 + inv. 1089). De oudste akte dateert van 24 februari 1536 en de laatste dateert van 29 november 1539.

Daarnaast zijn er nu meerdere oorkondes bekend (soms als afschrift). De oudste daarvan is van 25 maart 1535 en de laatste is van 28 april 1538. Het is goed mogelijk dat er nog meer gevonden zullen worden.

Dus we kunnen met zekerheid stellen dat de schepenbank van 1535 tot 1539 heeft gefunctioneerd. Alhoewel de inschrijvingen in 1539 meer lijken op een zeldzame enkele toevoeging nadat de bank al in 1538 was gesloten. De oprichting ervan is onbekend maar moet dus in of voor 1535 zijn geweest.

De vondst van de oorkondes en de opheldering van het raadsel was het gevolg van een project om oude akten van de schepenbanken te verzamelen, transcriberen en publiceren. Anders dan in de signaten worden transcripties van deze charters gepubliceerd samen met die van Tuil op www.bankvantuil.nl, omdat ze vallen binnen dit rechtsgebied.

Vanwege de speciale positie van de schepenbank van Waardenburg heeft het R.A. Rivierenland besloten om er een aparte toegang voor aan te maken, onder nummer 1627. Daarin wordt verwezen naar bovengenoemde bronnen.

Nawoord

In het Archief van de Huizen Waardenburg en Neerijnen zijn meer stukken te vinden die de jurisdictie van de heerlijkheid betreffen (bijvoorbeeld inv. 916, 939 en 941). Het voerde te ver om die door te nemen, het gaat om behoorlijk wat materiaal. Op basis van inv. 934 en andere bronnen valt hier wel nog enige aanvulling te geven.

Aan te nemen valt dat Walraven de functie van richter vervulde in zijn schepenbank, welke positie hij in 1538 verloor. Dat de functie van schepen geen vrijblijvendheid of een erebaan was, blijkt wel uit het volgende. In 1539 werd hij verkozen, of beter gezegd aangesteld, tot een van de schepenen van de Bank van Tuil. Blijkbaar had hij geen zin in deze degradatie, de positie van schepen was beneden zijn stand. Op 13 januari 1540 liet hij protest aantekenen, maar verklaarde toch wel bereid te zijn om gedurende twee jaar de functie te vervullen.¹²

Ook voor de secretaris lijkt er nog een staartje aan deze affaire te hebben gezeten. Midden tussen akten geschreven door secretaris Jan van Rossem, in de Bank van Tuil, inv. 1239, folio 242v staat het volgende:

Anno Veertich

Ghyng ick aen den XIJ february Item to voren van a^o XL ind a^o XXXIX van sunt Jan nativitatiss aff heeft Mr. Wijlhem van Wadenoyen op sijn signaet ind was doe schriver
Ongeveer eenzelfde tekst staat in de Bank van Deil, inv. 1089, folio 36.

Vrij vertaald staat er dat "ik" d.w.z. secretaris Jan van Rossem (weer) begonnen ben op 12 februari 1540 en dat de akten vanaf 24 juni 1539 staan in het boek van schrijver mr. Willem van Wadenoyen. Dat zou kunnen worden gezien als een "straf"; de secretaris liep niet alleen inkomsten mis in die periode, maar het werkte ook door in de toekomst in de vorm van het (niet kunnen) maken van afschriften.

Kortom, gedurende korte tijd was ene mr. Willem van Wadenoyen secretaris van de banken van Tuil en Deil. En die heeft de akten niet ingeschreven in de hier genoemde

signaten, maar in zijn eigen signaat. Onbekend is om welke Willem en welk signaat het gaat en wat de exacte reden is geweest voor deze tijdelijke “onthefving” van Jan van Rossem als secretaris. De periode valt ongeveer samen met de uitspraak op 29 juni 1539 en bovenvermelde verklaring van Walraven van Arkel. Daardoor is er feitelijk een gat gevallen in de akten. Toeval of niet: bovengenoemde protest van Walraven van Arkel valt in die periode, dus ook in die zin is die oorkonde een aanvulling. Het zou heel mooi zijn om meer over deze vermiste periode terug te vinden.

Waardenburg, november 2017

Noten

1. Met dank aan Jan Buylinckx (RAR) en Jos de Kloet voor hun reacties op het concept van dit artikel.
2. Gelders Archief, Archief Huizen Waardenburg en Neerijnen, toegang 0439, inv. 1769 (3e charter).
3. R.A. Rivierenland, toegang 1515 en Gelders Archief, toegang 0220.
4. Zie A.J. van de Ven, De rechtsbedeeling bij de dorpsgerichten in de Bommeler- en Tielerwaarden, in: Verslagen en Medelingen der Vereniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsch recht, deel VIII, deel 8 (1933), aflevering 5, p. 375-418. Hij schrijft (p. 377): “... vindt men er voor het meerendeel kwestietjes over schadevergoedingen van een gering bedrag, en acten van vrijwillige rechtspraak”.
Zie ook J. Kuys, De Dagelijkse Heerlijkheden in de Bommeler- en Tielerwaard tot omstreeks het midden van de zeventiende eeuw, in: Vereniging Gelre, Bijdragen en Mededelingen, deel XX (1978/1979), pag. 10-12.
5. R.A. Rivierenland, toegang 3020.
6. R.A. Rivierenland, toegang 3020. Afschrift d.d. 1586 in inv. 131, fol. 173.
7. R.A. Rivierenland, Archief van de Bank van Deil, toegang 1513
8. Helaas staat online op de scan van folio 12 ook een los papiertje gescand wat verderop thuis hoort (f. 28), want pas daarna begint de Bank van Deil op folio 16. Maar ja, wie kon dat weten?
9. Op folio 1 staat de naam van de secretaris, “Joanne Rosseo”, Jan van Rossem. Dat is dezelfde als voor de Banken van Deil en Tuil. Er waren nogal wat Jannen met deze achternaam in die periode en welke Jan dit is, is nog niet onderzocht.
10. Waar ook weer de naam van de secretaris wordt vermeld.
11. Mogelijkerwijs ook grondeigenaren die niet in deze dorpen woonden, maar dat lijkt voorsnog niet het geval.
12. Gelders Archief, Archief Huizen Waardenburg en Neerijnen, toegang 0439, inv. 934. Een transcriptie van de oorkonde staat op www.bankvantuil.nl, datum 13-01-1540.

Erratum

Bij De Tiendaagse Veldtocht van Jurriën Hendrik Visch, door Wim Fase in Aqua Vitae 2017-2

- Bij de kinderen van de betovergrootvader, generatie V, worden twee kinderen niet genoemd, namelijk een doodgeboren zoon op 8 juli 1893 en een dochter Cornelia Alida, die geboren werd te Leerdam op 23 februari 1903.
- Willem Frederik, VI-4, is niet geboren in Meerkerk, maar in Arkel.
- Zijn zusje Elisabeth is niet geboren in 1865, maar op 23 augustus 1866 (en bij overlijden dus nog lang geen “1 jaar oud”).
- Pieter Kool, bij V-1, is niet geboren in 1888, maar op 20 november 1887.

René van Dijk, Regionaal Archief Gorinchem

De eerste Gijsen in Ophemert, hoe en waar is het begonnen?

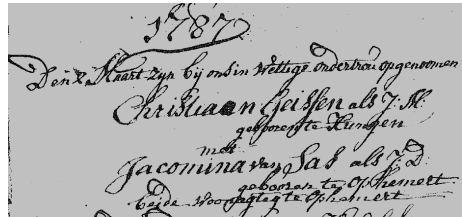
Marco Schelling

De familienaam Gijsen is nog steeds redelijk bekend in Ophemert, hoewel het aantal naamdragers in het dorp aan het uitsterven - eigenlijk: aan het uitzwerven - is. De familie Gijsen was een grote familie. Uit veel gezinnen trouwden meer dan vier kinderen, waardoor de familie uit bleef dijen.

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken waar de eerste generatie van de familie Gijsen in Ophemert woonde. Hierbij is niet alleen gebruik gemaakt van de DTB gegevens, maar is ook in secundaire bronnen gezocht, zodat de familie meer 'tot leven' komt. Hierbij zullen we ook ontdekken waar de eerste familieleden woonden. In dit stuk wordt de meest voorkomende schrijfwijze van de naam gebruikt: Gijsen.

Vestiging, huwelijk en kinderen

Op 25 maart 1787 trouwde Christiaan Ghijsen met de Ophemertse Jacomijntje van Sas. Christiaan Geissen was geboren in Hungen (Midden Hessen, Duitsland) en woonde in Ophemert,¹ waar precies is niet gevonden, waarschijnlijk was hij ergens in Ophemert kostganger. In de doopboeken van Ophemert² worden onderstaande kinderen gevonden.

1. Huwelijksinschrijving Ophemert

Doopnaam	Geboortedatum	Doopdatum	Overlijdensdatum
Johannes Ghijsen	10-10-1787	13-10-1787	22-01-1868
Willemijntje Ghijsen	03-10-1789	04-10-1789	10-11-1802
Ot Ghijsen	20-06-1792	24-06-1792	25-06-1792
Ot Ghijsen	25-06-1793	30-06-1793	07-12-1853
Elizabeth Ghijsen	04-02-1796	14-02-1796	12-11-1869
Cornelis Ghijsen	27-09-1798	07-10-1798	24-05-1864
Geertjen Ghijsen	19-04-1801	26-04-1801	11-04-1850
Willemijntje Ghijsen	03-11-1804	02-12-1804	31-01-1824

2. Schema met DTB gegevens van de kinderen Gijsen.

1787

Transport
 van
 Weide van
 100ste in Alde
 & Groot
 ten Schuur ten
 Chr. Ghijsen

Mondert Sal en twintig Gilden, van Welke Compagnie
 Comparanten bekende Wijpaars en betaald te zijn en
 Ofschuld met zyne Verdere betimmeringe staande op
 de Capel Straat te Ophemert, zyn de Dijk Rijns ten
 Ofschuld wij aan en ten behoeven van Christiaan Gijzen
 Wende te Ophemert om het Getraanpoortende in
 Vollen ovgindom Ofschuld te hebben en te bezitten
 en gelooft de Comparanten het Voort: hooft te Luffen
 Lijveren van allen Lasten en bedwaren, Welke daer
 op moete Eijn gemaakt, met belofte van't Selven
 Verde te Luffen wijzen en Waaren van Landroeg
 de Quantitie van den Sal en penne: aan om't Selven
 penen mede gebleken en overgegeven

Actum den 6ten Junij 1787. Was getekent
 M. Spillenaar, G. S. Hendrikman

Selvet 10de Denning Den 10de April 1788. met / 5. 17. 18
 Het Ofschuld in forma is gemoniceert met een Zegel / 1788

3. Koopakte woning Chr. Ghijsen

1787

Voor welk Capitaal elcne interesse en onkosten is Ware
 Betalinge de Comparanten Echtheidon Speciaal Verbinden
 haar Ofschuld daer de selven thans in Wobben staande en ga
 legen op de Capelstraat te Ophemert, en Voorts Ofschuld
 zalijc haare Verdoonen, goederen en Ofschuldarmen, en
 der Communitatie van de exceptie der onaangetelde
 penningen en is voorts mede Geocompagoostformelid
 van Sal welke bij deese Verklapde is mede te Verbinden
 als Borg Grindpaal debiteur zyn Verdoonen en goederen
 Onder Verbandten met Schenck van de Judicialen
 van alle Meere, Hoove En gerichte en Speciaal den
 Welc, Hoove Provinciaal van Geterland

Actum den 6ten Junij 1787. Seven en tachtig
 Was getekent
 M. Spillenaar, G. S. Hendrikman

Afgeheven in forma op legal van / 8. 1787

4. Schuldigerkenning (1) Chr. Ghijsen

1787

Voor welk Capitaal eelw interesse en on kotte by Wan
 betalings de Comparanten Echtliden Speciaal Verbinden
 naar byzigt daas de selwoothand in Wotien staande en ga
 legen op de Capelstraat te ophemert en Voorts Ofsen
 kalijk haare Verboonen goederen en Effenaamen on
 der Conintiatia van de exceptien der onaangetele
 penningen en is voorts mede Geconpapepost sonek
 van Sals Welke bij de se Verklapde zig mede te Verbinden
 als Borg Verboonaal debiteels Eijn Verboon en goederen
 onder Richardsen met Schmitz aan de Suidhallen
 van alle Meere Sloove En gariate en Speciaal den
 Welke Sloove Provinciaal van Oetberland

Was geteckend

M. Spillenaar G. J. Hendrikman

Aggeschreven in forma gelegal van 1. Oct.

5. Schuldigerkenning (2) Chr. Ghijsen

Beroep en woning

Christiaan was werkzaam als timmerman³, dus is het aannemelijk dat hij een eigen 'spulletje' zou hebben, dus begon ik te zoeken met de aanname dat de familie Gijsen in een eigen huisje neerstreek.

Ik heb de gerechtelijke archieven opgeslagen, waarbij ik enige maanden voorafgaand aan het huwelijk ben gestart met zoeken. Ophemert valt onder de jurisdictie van de Bank van Tuil⁴ en die gegevens zijn in het Gelders Archief⁵ opgenomen. In 1811 is de Bank van Tuil ontbonden en is de 'vrijwillige rechtspraak' grotendeels overgegaan naar het werkveld zoals we dat nu van een notaris kennen.

In de Bank van Tuil vinden we testamenten, schuldiggerkenningen en overdrachten van onroerend goed. Van een spaarzaam aantal delen is een index beschikbaar, van enkele delen is meteen een index gemaakt en de periode 1792 tot 1811 is in de laatste 25 jaar door vrijwilligers bewerkt en geïndexeerd, zodat deze periode makkelijk doorzocht kan worden.

6 juni 1787: Chr. Ghijsen kocht voor fl. 226 een huis te Ophemert van Wouter van Toor uit Culemborg.⁶

6 juni 1787: Christiaan en zijn vrouw Jacomijntje sloten bij Herman van Doesburg uit Tiel een lening af van fl. 110.⁷ Deze schuldiggerkenning volgde direct op de aankoopakte van de woning. In deze schuldiggerkenning wordt naar de aankoop verwezen. Hierdoor zijn beide aktes met elkaar verbonden. Als we de schuldiggerkenning lezen,

dan staat hier dat de woning aan de Capelstraat gelegen was, zodat de woonplaats van de oudste familie Gijsen in Ophemert nader geduid kan worden.

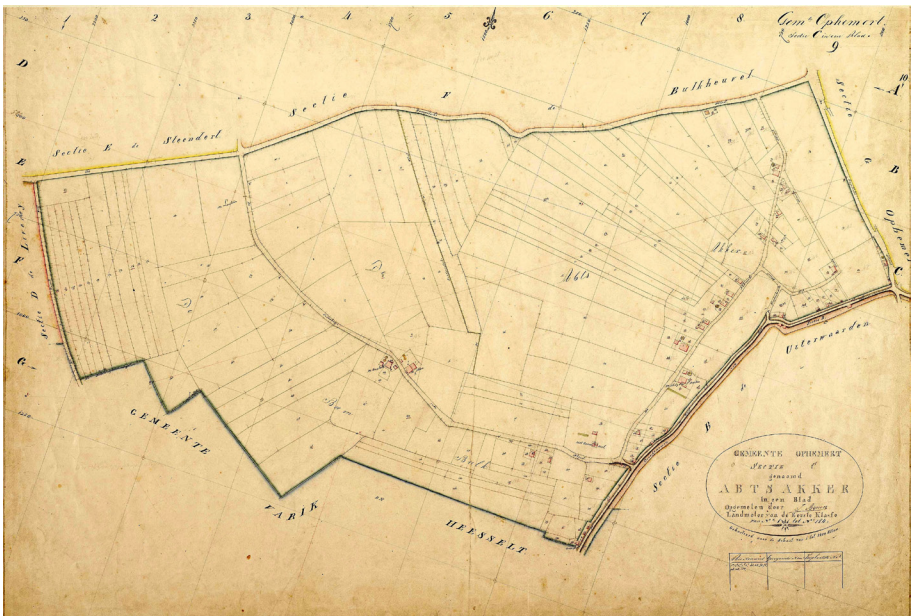
Om exact te weten waar dit huis gestaan heeft, is het noodzakelijk om in later tijd onderzoek in de Bank van Tuil te doen. Door de latere bezitters van het goed te weten, kunnen we op basis van de latere eigenaren de brug slaan naar het kadaster. In het kadaster is, zoals hieronder besproken wordt, de koppeling tussen onroerend goed en de eigenaar duidelijk opgenomen.

De volgende vermelding van het huis waar Christiaan en Jacomijntje woonden vinden we op 26 april 1803: Christiaan **Ghijzel** en zijn vrouw Jacomijntje van Sas verkochten op 26 april 1803 "een hoekje land met een huis er op, staande op de gemeente" aan Jan de Bie en Odilia van der Wal. De kopers mochten het per 1 mei 1804 aanvaarden en ze betaalden er fl. 425 voor.⁸

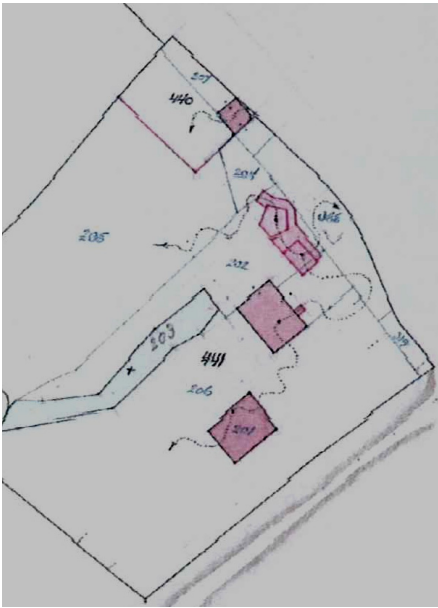
Kadaster

Als we dan de sprong naar het kadaster maken, blijkt het mogelijk te zijn om dit huis te lokaliseren, waar vanaf 1804 dus Jan de Bie en Odilia van der Wal wonen.

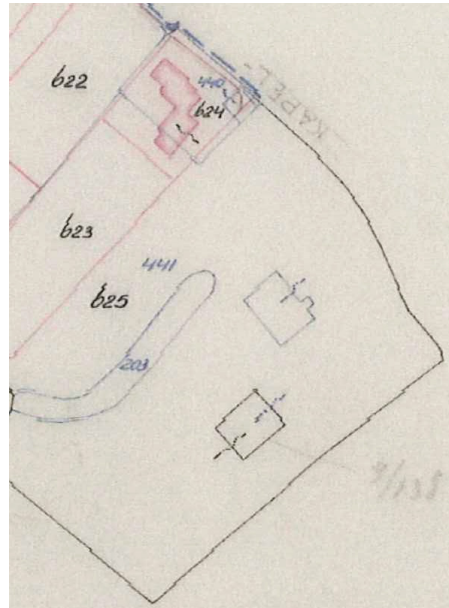
Van elke plaats in Nederland zijn tussen 1811 en 1832 kadastrale kaarten gemaakt, per plaats heten die: Verzamelplan.⁹ Op deze kaart staan de wegen en secties ingetekend. Van de secties zijn aparte kaarten, de minuutplannen, met daarop de per-

6. Minuutplan Gemeente Ophemert, sectie C, genaamd Ambtsakker.

7. 1896 hulpkartaat Kapelstraat

8. 1968 hulpkartaat Kapelstraat

9. 1832 kadastrale minuutplan sectie C

celen met hun kadastranummers. Volgens is er een lijst, de OAT (voluit de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel der grond-eigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, be-nevens van derzelve inhouds-grootte, klassering en belastbaar inkomen, vol-gens het kadaster), waarop de eigena-ren voorkomen op volgorde van per-ceelnummer.

Om dus het huis van Jan de Bie te vinden moeten we omgekeerd te werk gaan en de lijsten doorwerken tot we de juiste naam gevonden hebben met het per-ceelnummer, en op de sectiekaart de locatie van het perceel opzoeken.

De OAT van alle plaatsen in Nederland is in te zien op <http://beeldbank.cultureel erfgoed.nl>. Door op deze internetsite te zoeken op de gewenste plaatsnaam met de toevoeging "OAT" kunnen per

ART. 112

FIGENAAR.....

Fruchtgebruiker...

NAAM.	VOORNAMEN.	BEROEP.	WOONPLAATS.
Bie	Jan de	Voerman	Ophemert

Volgnummer.	FOLDER, GERUCHT OF PLAATSELIJKE BEMIJNING.	VERWIJZING NAAR de kadastrale planen.				SOORT DER PERCEEL.	Volgnummer der gebouwe eigendommen	INHOUDS-GROOITE VAN IEDER PERCEEL.			Kadastraal laboren van ieder perceel, anderszest wegens polder- en dijken lasten.		BELASTHAAR INKOMEN VAN IEDER PERCEEL.		BEKNOPTE OMSCHRIJVING DER PLAATS GEHAD HEBBENDE VERANDERINGEN	Aanwijzing der artikelen en der volgnummers van deze lijst.										
		Sectie.	No. der parcellen.	Deel.	Nommer.			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.		8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
1								b.	r.	e.																
2																										
3																										

10. Kadastraal artikel Ophemert 42

perceel de verdere gegevens gevonden worden.

Zoekend op de plaatsnaam met toevoeging "minuutplan" geeft per sectie (kadastraal blok van percelen) de kadastrale nummers.

Al zoekend langs de Kapelstraat in Ophemert is te vinden dat de Kapelstraat de grens is tussen sectie C en sectie G. In de OAT van sectie C¹⁰ is te vinden dat op C80 een wilgenpas was en op C81 een huis en erf. De gezamenlijke grootte was 10,20 are. Het was in gebruik bij de voerman Jan de Bie.

Het is prettig dat bekend is op welk kadastraal nummer Jan de Bie (en dus ook Christiaan Gijzen) woonde maar waar lag dat perceel nu precies? Op de kaart van sectie C is het betreffende perceel terug te vinden. In het uiterste oosten van deze perceelkaart is een huis met een ingetekende hooiberg te zien. Het huis staat strak tegen de straat. Het huis blijkt (gezien de vorm van de percelen) gebouwd op de 'gemene' (gemeenschappelijke dorps-) grond. Ter oriëntatie kan gesteld worden dat op nummer C83 het huidige huis Kapelhof (Waalbandijk 27) gebouwd is.

Veld- en hulpkaarten

Op de zogenaamde hulpkaarten is duidelijk te zien welke ontwikkelingen er op en bij het perceel geweest zijn. Het huis met naastgelegen hooiberg verdween in 1868¹¹, waarna er verder van de straat een andere schuur met hooiberg gebouwd werd¹² (zie afbeelding 7, de hulpkaart anno 1896). Deze schuur met hooiberg werd

in 1909 al weer gesloopt¹³ en op de hulpkaart van 1968¹⁴ is op het latere kadastrale nummer C624, de huidige basisschool gebouwd (zie afbeelding 8). Deze hulpkaarten staan niet on-line maar zijn in te zien bij het Kadaster in Arnhem.¹⁵ Na het aanvragen van een onderzoek en het maken van een afspraak¹⁶, is het mogelijk om onderzoek in de veld- en hulpkaarten te doen.

Kadastrale artikels

De gegevens op de hulpkaarten zijn uitgewerkt in de kadastrale artikels. Per eigenaar werd een apart artikel aangelegd. Voor Ophemert zijn dat er meer dan 4000 stuks, in minder dan twee eeuwen. Deze boeken (leggers genaamd) zijn digitaal raadpleegbaar op de provinciale archieven. Door een bezoek te brengen aan een specifieke computer bij, bijvoorbeeld, het Gelders Archief kan onderzoek in de kadastrale artikels gedaan worden van alle plaatsen in Nederland.

In de OAT anno 1825 is *Christiaan Gijzen* met een ander huis opgenomen. Blijkbaar heeft hij dit huis tussen 1811 en 1825 gekocht, want in de Bank van Tuil is de overdracht niet te vinden.¹⁷ Het bijbehorende stuk is Kadastraal artikel Ophemert 92, zie afbeelding 10. Dit artikel geeft een weergave van G81, G82 en G83. Dit perceel

11. Uitsnede Verpondingskaart Ophemert

kennen we momenteel als Kapelstraat 52. Christiaan is in dit rond 1840 opgestelde artikel te boek gesteld als arbeider. In 1860 ging dit huis en bijbehorende tuin over naar zoon Cornelis Gijse.¹⁸ Hij verkocht het na een paar jaar aan zijn achterneef Dirk Cornelis van Sas.¹⁹

Dijkcedullen

In het rivierengebied zijn er diverse administraties ten aanzien van de waterwering en waterkering gevoerd. De meest bekende zijn de dijkcedullen. Deze administratie van dijkplichtige personen is gevoerd sinds de convocatie van de eerste dijkbrief in 1328. Vanaf eind zeventiende eeuw is deze administratie dusdanig bijgehouden dat er ook daadwerkelijk conclusies aan verbonden kunnen worden.

In het geval van het eerste woonhuis van de familie Gijsen was er geen sprake van 'dijkbesmetting': dit onroerend goed had niet de verplichting om een stuk dijk te onderhouden. Voor vele andere huizen in dorpen langs de rivieren was dit wel het geval. Indien een perceel land (met een eventueel erop gebouwd huis) de last had om een stuk dijk te onderhouden is het mogelijk in de dijkcedullen, op een aantal meetmomenten, te vinden wie de eigenaar was.

Anders gesteld: indien een naam in een dijkceduul gevonden wordt, kan door vergelijking met eerdere en latere cedullen duidelijkheid gekregen worden welk stuk dijk het betreft. In 1844 heeft Rijkswaterstaat het dijkonderhoud gecentraliseerd en bij het Polderdistrict belegd. De administratie is in het kadaster opgenomen: vanaf dat moment was de eigenaar van een stuk dijk niet meer hoofdelijk aansprakelijk voor het onderhoud, maar werd het vanuit het collectief georganiseerd. Pas sedert de laatste dijkverzwaring in en rond Ophemert, anno 1996, is het polderdistrict Tieleren Culemborgerwaarden de eigenaar van de hele dijk geworden. De dijkcedullen van Ophemert (en omliggende plaatsen) zijn jaren geleden reeds getranscribeerd door Onclin e.a. Deze bundels zijn in het Regionaal Archief Rivierenland in Tiel te raadplegen of digitaal via www.hogenda.nl.

Verpondingsregisters en -kaarten

Een laatste bron die bekeken kan worden is het verpondingsregister. Verponding was een pre-Napoleontische belastingmaatregel en ook daarvan is een goede administratie nagelaten. De oudste verpondingskaart van Ophemert dateert uit 1809, maar de administratie is sedert 1650 overgeleverd. De detaillering is wat summierder dan de dijkcedullen, maar het is zeker mogelijk om door vergelijking van de verschillende jaargangen van de verpondingsregisters een bepaald bezit te volgen en daarmee daadwerkelijk te kunnen duiden waar een bepaalde persoon woonde.

We besluiten deze beschrijving met een deel van de verpondingskaart van Ophemert anno 1809. Op het fragment op afbeelding 10 is op het rechthoekige, niet geaccerceerde perceel het huis van de familie Gijsen anno 1809 te zien.²⁰

EIGENAAR.....		N A A M.		VOORNAMEN.		BEROEP.		WOONPLAATS.		ART. 178									
Truckgebruiker..		C. J. van Ophemert		Christiaan		Arbeider		Ophemert		EIGENAAR.									
Volgnummer.	POLDER, GEFUCHT OF PLAATSSELJKE DENAMING.	VERWIJZING NAAR			SOORT DER PERCEEL.	INHOUDS-GROOTTE VAN IEDER PERCEEL.	Kadastraal inkomen van ieder perceel, onderscheiden naar palten en dijke-lasten.	Klassering.	Reding van dien aard, wegens palten en dijke-lasten.	BELASTBAAR INKOMEN VAN IEDER PERCEEL.			BEKNOPTE OMSCHRIJVING DER PLAATS GEHAD IEBENDE VERANDERINGEN	Aanwijzing der artikelen en der volgnummers van deze lijst.					
		de kadastrale plaats, perceelen, dijken.	het afgegrensde register der perceelen, dijken.	Deel.						Nummer.	Ongelouch.	Gehouch.		Verwijzing naar de Register-boek Aanwijzende Taal.	Ofwel gevelien.	Ofwel overgeleeg.	Artik.	Volgnummer.	Artik.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
1		91			land	b. r. e.	11 70 2	22 11	11	21 32				verkoop					102 1
2		92			land	b. r. e.	11 20 2	2 61	88	5 1/2				idem					133 1
3		93			land	b. r. e.	5 40 9	1 97	11	1 90 6				idem					134 2
							1 10 2	24 10	11	24 10 6				verkoop					

12. Kadastraal artikel 92 Ophemert

Conclusie

De lezer heeft op kunnen merken dat anno 1804 de familie Gijsen dakloos werd door de verkoop van hun 'huis en verdere betimmeringen' aan Jan de Bie en zijn vrouw. De familie Gijsen had ook na deze eerste Ophemertse jaren niet echt een specifieke plek waar zij in Ophemert woonden. Na een paar decennia verkochten de nakomelingen hun eigendom en vingen een nieuw leven aan. Misschien was dit te danken aan het vrijbuitershart van stamvader Christiaan?

Afkortingen

Gelders Archief = GA

Noten

- GA 176-1285.1
- GA 176-1285.
- Eerste vermelding: GA 207-2925.
- De Bank van Tuil was een bovenplaatselijk bestuursorgaan. Zie voor meer uitleg: www.bankvantuil.nl.
- GA archiefnummer 201.
- GA 201-1267 f91v.
- GA 201-1267 f91v en f92.
- GA 201-1270 f72v.
- In dit geval: verzamelplan Ophemert, Gelderland (MINo5130V1).
- De afbeelding is te gedetailleerd om hier af te beelden. Kadastrale kaart 1811-1832: oorspronkelijke aanwijzende tafel Ophemert, Gelderland, sectie C, blad 006 (OATo5130Coo6).
- Kadaster Arnhem, Hulpkaart Ophemert C40.
- Kadaster Arnhem, Hulpkaart Ophemert C67.
- Kadaster Arnhem, Hulpkaart Ophemert C82.
- Kadaster Arnhem, Hulpkaart Ophemert C123.
- Kadaster Arnhem: Meester E.N. van Kleffensstraat 8, 6842 CV Arnhem.
- Zie www.kadaster.nl/historisch-onderzoek voor een handreiking hoe bij het Kadaster onderzoek gedaan kan worden.
- Verder onderzoek bij de notarissen in Tiel en/of Geldermalsen geeft wellicht uitsluitsel over deze transactie.
- Kadastraal artikel Ophemert 783.
- Kadastraal artikel Ophemert 820.
- GA: 873-157.

Uw gegevens kloppen, toch?

Jan Middelkoop

Maar ... weet u dat zeker? Bob Coret voerde een foutenanalyse uit in de 20 miljoen personen die door ruim 6000 genealogen zijn ingevoerd bij Genealogie Online. Hij maakte onderscheid tussen absolute fouten en waarschijnlijke fouten.

Absolute fouten

Bij de absolute fouten kwam voor dat een persoon een begraafdatum had voor zijn overlijdensdatum (ruim 1600 keer). Ruim tweemaal vaker was een kind gedoopt voor het geboren was en idem overleden voor de geboorte. Vijfmaal vaker getrouwd voor de geboortedatum en nog wat vaker overleden voor de trouwdatum. Veel vaker (13.000 keer) was de vader overleden meer dan 9 maanden voor de geboorte van zijn kind en iets vaker de moeder voor de geboorte van het kind. Vervolgens het vaakst komt voor dat bij gezinnen waar meerdere kinderen zijn geboren met dezelfde naam, het eerder geboren kind langer leeft dan het later geboren kind met dezelfde naam.

Waarschijnlijke fouten

De waarschijnlijke fouten zijn meldingen die hoewel mogelijk, toch onwaarschijnlijk zijn en dus extra aandacht vereisen voor verificatie. Het betreft hier bijv. moeders die ouder zijn dan 60 jaar bij de geboorte van een kind of vaders die jonger zijn dan 16 toen zijn kind overleed. Ook bijv. een huwelijk tussen partners waarvan er één ouder is dan 90 jaar (misschien was de vrouw een 'golddigger').

In het genealogieprogramma wat ik zelf gebruik (Aldfaer) kan ook zo'n controle worden uitgevoerd op circa 20 mogelijke fouten of onwaarschijnlijkheden. Echter alleen achteraf en niet als er gegevens worden ingevoerd. Een check van mijn ruim 40.000 persoonsgegevens op overlijden van de moeder voor de geboortedatum van haar kind leverde toch mooi 23 hits op. Tien hiervan waren gebaseerd op een concrete datum en de rest op waarschijnlijke data. Vervelend is dat die check op 20 mogelijke fouten en onwaarschijnlijkheden per stuk moeten worden afgewerkt en niet collectief gedaan kunnen worden. Methode in Aldfaer: Ga naar Bonus rapporten, dan Uitzoeken en vervolgens Gegevenscontrole.

Wilt u hierover meer lezen? Ga dan naar:

<http://blog.coret.org/2013/03/de-meest-voorkomende-fout-in-stambomen.html>

www.genealogieonline.nl/help/item.php/222

www.stamboomforum.nl/actualiteit/2/41151/2

www.tamurajones.net/SameNameChildrenConsistencyCheck.xhtml

Honderdjarigen

Wim de Kruijff

In Aqua Vitae 2017, nummer 2 staat een uitgebreid artikel over Jurriën Hendrik Visch die de hoge leeftijd van honderd jaar haalde. Hij zou de eerste persoon in Leerdam zijn die honderd jaar werd. Dit moet ik ontkennen.

Frederik Bats

Ik heb nogal wat onderzoek verricht in Leerdam, waar mijn vrouw, Nel Bats, geboren is, uiteraard naar de familie Bats(z). Een Frederik Bats, geboren 6 april 1800 te Leerdam, overleden 3 februari 1903 te Leerdam is al eerder meer dan honderd jaar geworden. Bij zijn overlijden stond in "Het Volk" dat de oudste inwoner van Nederland overleden was. Zie afbeelding hierboven.

Frederik Bats was een zoon van Daniel Frederik Bats (geboren Driburg - nu Bad Driburg bij Paderborn - 29 november 1760, overleden Rotterdam 3 april 1816) en Anna Maria Elisabeth Schmitz (gedoopt Altenbeken 30 juli 1758, overleden Kralingen 25 juni 1833, trouwt Sandbeck 13 mei 1781).

Hij is via Friesland naar Leerdam getrokken waar hij op de glasfabriek ging werken. Uit dit huwelijk:

1. Drie kinderen geboren in Sandbeck
 2. Dochter, geboren Makkum
 3. Frederik Batz, de jongste zoon, geboren Leerdam 6 april 1800, op zijn geboortedag in Rhenoy gedoopt, trouwt Leerdam 14 juli 1822 Cornelia van der Post. Zij kregen elf kinderen. Hij ging ook werken op de glasfabriek als glasblazer en heeft zich opgewerkt tot meester glasblazer. Lezen of schrijven kon hij niet.
- In Leerdam werd veel aandacht geschonken aan zijn honderdste verjaardag, vooraf werd door de verenigingen overlegd hoe zij konden bijdragen aan de festiviteiten. Op de voorpagina van "De Leerdammer" verscheen een artikel met foto over zijn levensloop.

Bijna honderd jaar

De heer F. Bats te Leerdam, wiens portret we hieronder onze lezers aanbieden, hoopt den 6en April a.s. zijn honderdsten verjaardag te vieren. Uit een onderhoud met den krassen grijsaard vernamen we dat hij te Leerdam geboren is, kort nadat zijn ouders uit Paderborn (Duitschland) afkomstig, zich hier hadden gevestigd.

Als knaap moest hij reeds door landarbeid in de behoeften van het gezin helpen voorzien, doch daar dit werk hem minder beviel wilde hij liever glasblazer worden. Daartoe trad hij als leerjongen in dienst bij de firma Hofman te Rotterdam (hier woonde hij o.a. de intocht van Napoleon bij) was daarna achtereenvolgens werkzaam te Delft, Amersfoort en Loenen a/d Vecht, om weder in zijn geboorteplaats Leerdam terecht te komen, waar hij is blijven wonen.

Vol lof spreekt hij nog over den heer Van Baerle, destijds eigenaar van de Zwartglasfabriek en met dankbaarheid over de firma Jeekel, Mijnsen en Co., in wier handen de fabriek later overging. Op 75-jarigen leeftijd verleende laatstgenoemde firma uit erkentelijkheid voor de vele bewezen diensten, den heer Bats een pensioen, dat hem tot op heden nog wordt uitgekeerd. Veel tegenspoed heeft de thans bijna honderdjarige ondervonden, veel bange tijden heeft hij mee doorgemaakt maar aan den avond van zijn leven gekomen gevoelt hij zich dankbaar en tevreden. De heer Bats is op 22-jarigen leeftijd gehuwd en heeft zich 66 jaren in een gelukkigen echt mogen verheugen. Uit zijn huwelijk zijn 7 kinderen geboren, van welke thans nog 3 in leven zijn. Zijn laatste dagen slijt hij bij zijn 75-jarigen zoon.

BIJNA HONDERD JAAR.

De heer F. Bats te Leerdam, wiens portret we hieronder onze lezers aanbieden, hoopt den 6en April a.s. zijn honderdsten verjaardag te vieren. Uit een onderhoud met den krassen grijsaard vernamen we dat hij te Leerdam geboren is, kort nadat zijn ouders, uit Paderborn (Duitschland) afkomstig, zich hier hadden gevestigd. Als knaap moest hij reeds door landarbeid in de behoeften van het gezin helpen voorzien, doch daar dit werk hem minder beviel,

6 April 1800 — 6 April 1900.

wilde hij liever glasblazer worden. Daartoe trad hij als leerjongen in dienst bij de firma Hofman te Rotterdam (hier woonde hij o.a. den intocht van Napoleon bij), was daarna achtereenvolgens werkzaam te Delft, Amersfoort en Loenen a/d Vecht, om weder in zijn geboorteplaats Leerdam terecht te komen, waar hij is blijven wonen.

Vol lof spreekt hij nog over den heer Van Baerle, destijds eigenaar van de Zwartglasfabriek, en met dankbaarheid over de firma

F. BATS, LEERDAM.

De heer Bats is op 22-jarigen leeftijd gehuwd en heeft zich 66 jaren in een gelukkigen echt mogen verheugen. Uit zijn huwelijk zijn 7 kinderen ge-

boren, van welke thans nog 3 in leven zijn. Zijn laatste dagen slijt hij bij zijn 75-jarigen zoon.

Jeekel, Mijnsen & Co., in wier handen de fabriek later overging. Op 75-jarigen leeftijd verleende laatstgenoemde firma, uit erkentelijkheid voor de vele bewezen diensten, den heer Bats een pensioen, dat hem tot op heden nog wordt uitgekeerd.

Veel tegenspoed heeft de thans bijna honderdjarige ondervonden, veel bange tijden heeft hij mee doorgemaakt, maar aan den avond van zijn leven gekomen gevoelt hij zich dankbaar en tevreden.

Uit: De Leerdammer zaterdag 31
Maart 1900.

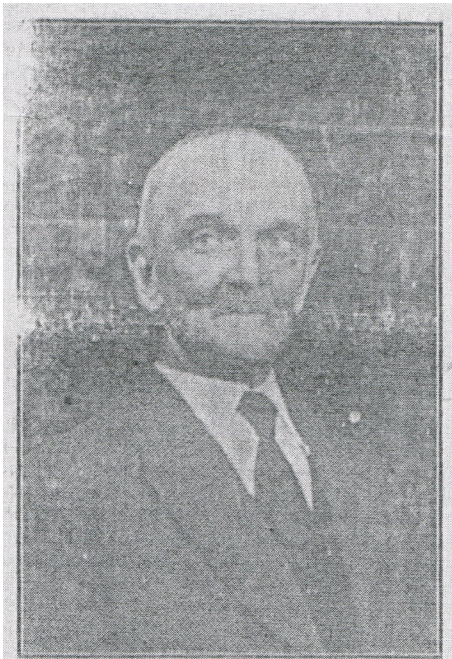
Plaatselijk Nieuws

Den 6en April a.s. zijn honderdsten verjaardag, zal den heer F. Bats eene serenade worden gebracht, waaraan zullen deelnemen de Muziekvereniging Kunstliefde en Vriendschap, de Zangvereniging Ons Genoegen, de toneelvereniging Amicitia, de Gymnastiekvereniging Voorwaarts en zangvereniging Leerdam's Mannenkoor. Eerstgenoemd corps zal eenige nummers ten gehoor brengen, terwijl laatstgenoemde vereniging een lied zal zingen. Om half acht 's avonds zal de stoet zich op het Oranjeplein opstellen.

Ook uit: De Leerdammer zaterdag 31 Maart 1900.

Plaatselijk Nieuws.

Leerdam. Den 6en April a.s., zijn honderdsten verjaardag, zal den heer F. Bats eene serenade worden gebracht, waaraan zullen deelnemen de muziekvereniging „Kunstliefde en Vriendschap“, de zangvereniging „Ons Genoegen“, de tooneelvereniging „Amicitia“, de gymnastiekvereniging „Voorwaarts“ en de zangvereniging „Leerdam's Mannenkoor.“ Eerstgenoemd corps zal eenige nummers ten gehoor brengen, terwijl laatstgenoemde vereniging een lied zal zingen. Om half acht 's avonds zal de stoet zich op het Oranjeplein opstellen.

Maandag a.s. hoopt JACOB BATS den dag te herdenken, dat hij voor 55 jaar in dienst trad bij de N.V. Houthandel v.h. Varsseveld & Co. te Leerdam.

Kleinzoon

Nog iets over trouwe dienst. Zijn kleinzoon Jacob Bats werkte bij Houthandel Van Varseveld, een andere grote werkgever in Leerdam. Op 3 oktober 1927 vierde directeur Burgers zijn 25-jarig jubileum. Hij hield daarbij een toespraak en in het slotwoord zei hij dat hij niet de enige jubilaris was, en toen kwam Jacob Bats (71 jaar) op het podium die 55 dienstjaren had. De heer Burgers hoopte hem nog lang aan het bedrijf verbonden te zien!

Bron

De Leerdammer zaterdag 31 Maart 1900.

Laagstambomen

Flip Tepper

Aan de meeste laagstambomen groeien appeltjes en ander fruit. Aan mijn laagstambomen groeien kindertjes. De meeste genealogen zoeken het hoger op, de vader van de vader en zo voort tot dat ze bij Adam en Eva uitkomen. Dat noem ik dan maar even hoogstambomen.

Ik zoek het laag bij de grond. Mijn genealogische horizon reikt niet verder dan mijn overgrootouders. Daar kan ik mij nog iets bij voorstellen. Maar laten we even gaan rekenen:

Ik heb vier overgrootvaders. Laten we aannemen dat die allemaal twee kinderen hebben gekregen. Dat zijn dus acht "grootvaders". Die kregen ook allemaal twee kinderen zodat er 16 "vaders" zijn. Ook die vaders kregen allemaal twee kinderen. Dat zijn dus 32 kinderen van mijn generatie. Die kinderen hebben allemaal tenminste 1/8 van de genetische eigenschappen van een overgrootvader gemeen. Tellen we alles op dan hebben we 60 bloedverwanten gevonden. Daar tellen we nog 60 aanverwanten bij op, anders wordt het toch wel wat moeilijk om kinderen te krijgen. We praten dus over 120 interessante mensen. Met drie kinderen per "...-vader" komen we op 360 interessante mensen. En mocht uw genealogische horizon verder reiken dan zijn er nog veel meer interessante mensen, die weliswaar steeds minder genealogische eigenschappen met u delen.

Maar waarom zijn deze mensen zo interessant? Waarschijnlijk hebben velen van hen bij elkaar in hetzelfde dorp gewoond, zaten op dezelfde school, waren lid van dezelfde vereniging, gingen naar dezelfde kerk enzovoort. Waar zouden ze anders een partner moeten vinden? En waarschijnlijk kent u er zelf een behoorlijk aantal van. Maar ze hebben lang niet allemaal uw achternaam.

In 1396 is Wilhelmus Aron Hendricus Tepper geboren in Kaliningrad. In zijn generatie heb ik nominaal 1.048.576 voorvaders. Dus hoeveel genetische eigenschappen heb ik gemeen met die man? Wel 1/1.048.576. Moet ik die man dus interessant vinden alleen omdat ik (toevallig) zijn achternaam heb gekregen? Daar valt over te praten lijkt mij.

In een conventionele stamboom past in elk vakje slechts één persoon en elke persoon kan slechts in één vakje voorkomen. Een extreem rigide systeem. Trouwen neef en nicht met elkaar dan "fit" het al niet meer. Laten we dus maar even vergeten hoe je met al die miljoenen voorouders uiteindelijk toch weer bij Adam en Eva uitkomt.

Voor een conventionele stamboom zit er niets anders op dan voor elke overgrootvader een aparte stamboom te maken. Vrouwen tellen immers niet mee in een conventionele genealogie. Dat wil dus zeggen vier aparte stambomen. Daar zijn dus ettelijke personen bij die in meerdere stambomen voorkomen. Dat vind ik niet zo geslaagd. Ik ga uit van het individu en kan meerdere stambomen naadloos presenteren in één document zonder overlappingsen. Daar zal ik u verder niet mee lastig

vallen. U maakt het u alleen maar moeilijk door uit te gaan van gezinnen als basis. Pas geleden ben ik op bezoek gegaan bij een nichtje in Coevorden en later bij een ander nichtje in Staphorst. Jarenlang niet meer gezien of gesproken. Ik had natuurlijk ook kunnen wachten tot de volgende begrafenis. Ik heb een reuze gezellige dag gehad, had een leuk gespreksonderwerp en nam ook nog het nodige laaghangende fruit mee naar huis. Een reis naar mijn naamgever in Kaliningrad stel ik toch nog maar even uit. Het is ver weg en mijn beheersing van het Oud Russisch is ook al niet zo best. Gezellig kan het niet worden want hij zegt waarschijnlijk niets terug.

Genealogie beginnersfouten

Jan Middelkoop

Ooit zijn we allemaal begonnen met familiehistorie, genealogie, stamboomonderzoek of zoals het vroeger genoemd werd sibbekunde. Gelukkig is het puzzelen een marathon en geen sprint, daarom leren we van onze fouten en worden we steeds betere onderzoekers. Maar waarom niet geleerd van de beginnersfouten van anderen om zo wat minder vaak in de fout te gaan?

Kopen van een boek met de historie van je familienaam

Vaak kun je wel zoiets vinden op het internet, met daarin je familiestamboom en de titels, waar je familie recht op heeft, misschien zelfs op welke kastelen ze hebben gewoond en welke wapens ze hebben gevoerd. Helaas werkt het niet zo. Als je familiehistorie niet is uitgezocht door iemand die kent en vertrouwt, of iemand die zijn bronnen duidelijk heeft vermeld, vergeet het dan maar. De enige manier of het te doen, is het zelf te doen.

Personen niet opnemen op basis van datum en leeftijd in bronnen

Je vindt een vermelding van iemand met dezelfde naam als je voorouder, geboren in dezelfde plaats en getrouwd met de bekende partner, maar ... de geboorte/doopdatum is een jaar (of twee) anders. Dat kan toch wel die voorouder zijn. Gegevens in bronnen kunnen soms variëren omdat mensen logen over hun leeftijd om verschillende redenen. Of dat er een fout is gemaakt bij de registratie. Fouten maken is van alle tijden. Of dat er nog genoteerd werd in de Juliaanse kalender. De overgang naar de Gregoriaanse was voornamelijk in de zestiende eeuw, maar op sommige plaatsen soms ook een eeuw later.

Te veel afhankelijk zijn van vreemden

Zowel online als offline is er veel steun van anderen in de wereld van het stamboomonderzoek. Zeker voor beginners. Tenzij je iemand opdracht geeft voor een onderzoek en er dus voor betaalt (maar waar blijft dan het genoegen van gevonden

resultaten?) is elke hulp een goed gebaar van anderen. Zorg dan dat je ze daarvoor bedankt en biedt zonodig ook hulp aan omdat je bijvoorbeeld dicht in de buurt van een archief woont.

Vertrouwen in het onderzoek van anderen

Als er geen bronnen worden vermeld bij individuele personen kan die informatie beter beschouwd worden als een gok. Geloof anderen niet op hun woord maar op hun resultaten, die voorzien zijn van bronvermelding. Genealogie zonder bronnen is mythologie.

Negeren van levende bronnen

Het internet heeft het voor de onderzoeker naar familiehistorie veel makkelijker gemaakt. Er zijn zoveel pagina's waar alle uren van de dag kan worden gezocht dat één belangrijke bron vaak over het hoofd wordt gezien: de familie. Vraag iedereen uit, vooral de oudere leden van de familie (zo lang dat nog kan), maar vergeet ook de generatie daarna niet. Vaak zitten er mensen tussen met een geweldig geheugen en misschien ook eerdere onderzoekers. Het kost wat meer tijd, maar de resultaten zijn vaak verrassend.

Ontmoedigd raken door een vastloper

Alles wat we doen vereist een zekere mate van expertise. Hoe beter we er in worden hoe groter onze expertise. Toch kan er op zeker moment een blokkade komen, een niveau wat we (nog) niet aan kunnen. Bij genealogie is dat de vastloper (in het Engels 'brick wall' genoemd). Ga de uitdaging aan, verbeter je kennis en kunde, overleg met andere genealogen en vaak kan het probleem worden opgelost.

Bron

findmypast blog 2180300717

Cursus Genealogie

Ook dit jaar gaan we weer een cursus genealogie geven. Dit zal gebeuren in de herfst. Heeft u belangstelling?

Een aanmeldingsformulier kunt u nu vast aanvragen bij onze secretaris (ngv-betuwe@gmail.com).

Data worden bekend gemaakt in de september-uitgave van dit blad en op de website.

Buitendag Buren

Onze voorzitter schreef al in zijn voorwoord: “De Buitendag aan het einde van het zomerreces deed ons in Buren belanden. Dit keer geen verhaal over adellijke families, maar over eigenaars van een familiehotel met daarna een rondgang door het stadje onder leiding van een gids.”

Hier wat impressies van de wandeling door de stad.

Foto's: Maja Westhoff

Uw vereniging

Lezingenprogramma voorjaar 2017

De lezingen vinden plaats op de derde dinsdag van de maand in het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel, adres J.S. de Jongplein 3. Hoek Papesteeg en Teisterbantlaan. Aanvang van de lezingen is zoals gebruikelijk om 20.00 uur.

Zaal open om 19.30.

Einde van de lezing ca. 22.00 uur en zaal sluit een half uurtje later en daarvoor is nog een drankje verkrijgbaar om een droge mond te voorkomen.

Dinsdag 16 januari 2018

Schetsen uit de Tielse classis 1579-1816: De Nederduits-gereformeerde kerk in de Nederbetuwe in het spanningsveld van politieke machten en maatschappelijke veranderingen.

Spreker: dr. Peter Dirk Spies

De classis was het belangrijkste kerkelijk (calvinistische) bestuursorgaan in de Nederbetuwe en heeft eeuwenlang veel van haar taken professioneel uitgeoefend. Haar taakveld was uitermate breed. Zo hield zij toezicht op de benoeming en het functioneren van predikanten, kosteren en schoolmeesters. Zij oefende toezicht uit op de Nederduits-gereformeerde gemeenten en hield controle op de calvinistische leer en leven. Ook was aan haar de kerkelijke rechtspraak toebedeeld. Zij onderhield veel contacten en was onafhankelijk in haar functioneren.

Er zullen enkele gebeurtenissen worden geschetst uit de ontstaansperiode van de reformatie in de Nederbetuwe en de relatie met de katholieken; met name in de opbouw van de kerkelijke gemeenten. Ook enkele belangrijke zaken uit deze eeuwen worden aangestipt, zoals het onderwijs, volksvermaak en specifieke kerkelijke en maatschappelijke problemen. En tenslotte zal worden ingegaan op de Franse tijd.

De verhouding tussen de burgerlijke overheden en de classis was erg wisselend. In 1816 werd de gereformeerde kerk genationaliseerd en ontstond de Nederlands-hervormde kerk. Hierdoor is op 1 april 1816 de classis opgeheven.

Van het proefschrift over deze materie zijn nog enkele exemplaren beschikbaar voor € 25.

Email: p.d.spies@hetnet.nl

20 februari 2018

Tiel rond 1850

Spreker: dr. Emile Smit

"Men vindt thans geene stad in ons rijk die naar gelang van den geringen omvang een zoo levendigen binnenlandschen handel drijft." Zo karakteriseert J.J. van der Aa in 1857 in zijn boek "Ons vaderland en zijne bewoners" de stad Tiel. Een wel schril

contrast met het uitgemolken “Tiel is nie viel” of de parodie van de domme regenten die Tiel de landbouwhogeschool lieten missen. In het midden van de negentiende eeuw was Tiel helemaal niet de ingeslapen provinciestad, die er vaak in historische terugblik van wordt gemaakt. Natuurlijk, de stad met zijn 6.000 inwoners is niet vergelijkbaar met Utrecht of Arnhem, maar wie in 1850 bij Bellevue zou kunnen kijken, zou zich verbazen over de enorme bedrijvigheid.

Spreker zal beschrijven hoe de stad er uit zag: de gebouwen en huizen, het stadsbestuur, de staat van de publieke voorzieningen en de economie. Natuurlijk ook over negatieve zaken als cholera-epidemieën en schrijnende woonomstandigheden. De blik op de realiteit zal verrassend zijn.

Email: emile.smit@planet.nl

20 maart 2018

De Burense familie de Kruijff

Spreker: Wim de Kruijff

In de achttiende en negentiende eeuw was de familie de Kruijff een invloedrijke familie in Buren. Ze waren herenboer en bekleedden diverse functies zoals schepen/wethouder, bierbrouwer, curator van het weeshuis, gemeenteontvanger, voorzitter van de spaarbank van Buren, notaris, officier enz.

En, zoals de gewoonte was huwden ze met vooraanstaande families zoals Heuff, van Mill, Bleij, van Everdingen, Van Steenis, Rouveroi van Nieuwaal e.d.

Van de familie zijn er niet veel meer in Buren woonachtig, nu nog slechts één.

Er zijn er wel een aantal over het land en Nederlands-Indië verspreid geraakt en ook die kregen landelijke bekendheid. Over hen wordt deze avond wat meer verteld.

Spreker is generatie XIII na de oudst bekende voorvader Jan de Cruijff.

Email: w.kruijff71@upcmail.nl

17 april 2018

De vastloper en moedersnaam

Spreker: Arie Oppelaar

Als beginnend genealoog stuitte ik per toeval op een fenomeen dat ervaren genealogen wel kennen, namelijk dat mannen in de 17e en 18e eeuw tijdens of na hun huwelijk de achternaam van hun echtgenote overnamen of dat zonen de achternaam van hun moeder gingen voeren.

Naar de redenen daarvoor kunnen we slechts gissen, maar het zal wel goed geweest zijn voor de maatschappelijke positie. In de lezing wil ik de geïnteresseerden laten zien hoe ik op het idee kwam dat er in gepubliceerde stambomen in boeken (ook van de NGV en het CBG!) en op internet iets niet klopte, en bewijzen dat Jan Sanderse uit IJzendoorn en Weijer Cornelisse uit Lienden onder een andere naam toch een uitgebreid nageslacht hebben in de Neder Betuwe. Hopelijk zal dat de nodige discussie uitlokken.

Email: a.oppelaar@hetnet.nl

NGV afdeling Betuwe

BESTUUR VAN DE AFDELING

Voorzitter	P.J.M. van Bohemen (Peter), Jacob Catsstraat 3, 4041 XV Kesteren	0488-482-284 voorzitter@betuwe.ngv.nl
Secretaris	J.H. Middelkoop (Jan), Tolhuiswal 3, 4001 LL Tiel	0634-260-276 NGVBetuwe@gmail.com
Penningmeester	A. Oppelaar (Arie) Molenteeg 11 4053 HG, IJzendoorn	0344-643271 a.oppelaar@hetnet.nl
Lid - Lezingen	J.E.M.H. van Bronswijk (Annelies), Molenpad 4, 4112 NZ Beusichem	j.e.m.h.v.bronswijk@tue.nl
Lid - Public Relations Lid	J. Thien (Hans), Berkenlaan 73, 6721 CB Bennekom	0318-420-203 j.thien1@chello.nl
afgevaardigden naar ALV	P.J.M. van Bohemen (Peter) J.H. Middelkoop (Jan)	
REDACTIE AQUA VITAE	M. Westhoff (Maja), Maurik M. van Beek-Montens (Magda) drs. G. van Ton (Gijsbert)	majawesthoff@hotmail.com
WEBMASTER	Harry Houtzager Groenendaal 42, 4003 EL Tiel	0344 655 089 of 06 2192 1331 h.houtzager@telfort.nl
BIBLIOTHEEK	P.C. van Maanen (Peter), Gasthuisstraat 12, 4181 AP Waardenburg	0418-651-950 betuwe@genweb.nl
INTERNET	https://ontdekkjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/betuwe Facebook: NGV Afdeling Betuwe	
HELPDESK	Aldfaer: Paul Welling	0344-632-302
COMPUTERGENEALOGIE	GensdataPro: http://gensdatapro.ngv.nl Reunion: Peter van Maanen	0418-651-950
STAMBOOMCAFÉ	N.C. Ravensbergen (Nico) Dr. ter Braaklaan 8, 4002 WN Tiel	0344 612 848 nc.ravensbergen@planet.nl
KWARTIERSTATENproject	R.R. Walles (Ron)	0344 632 640 Ron@walles.net
SCHEPENBANKEN project	www.ngv.nl/wwwBET	
DRUKWERK ISSN	Meerpaal Grafimedia BV, Tiel 1879-7253	

NEDERLANDSCHE GENEALOGISCHE VERENIGING

Website	https://ontdekkjouwverhaal.nl
E-mail	info@ngv.nl
Post	Postbus 50, 3980 CB Bunnik
Telefoon	085-105-1199
Verenigingscentrum	Kosterijland 3-5
Openingsdagen	Woensdags op afspraak, elke donderdag en elke tweede zaterdag van de maand van 10 tot 16 uur, behalve op feestdagen.

Retouradres: Secretaris afdeling Betuwe, Tolhuiswal 3, 4001 LL Tiel

lidnummer
naam
straat
plaats
land

Port Payé
Pays-Bas

Aalst, Achter den Haag, Acquoy, Andelst, Asch, Asperen, Beesd, Bergakker, Beusichem, Buren, Buurmalsen, Culemborg, De Marsch, Deil, Dodewaard, Drumpt, Echteld, Eck en Wiel, Eldik, Enspijk, Erichem, Est, Geldermalsen, Gellicum, Goilberdingen, Haaften, Heesselt, Hellow, Hemmen, Herveld, Herwijnen, Heteren, Heukelum, Hien, IJzendoorn, Ingen, Kapel-Avezaath, Kerk-Avezaath, Kesteren, Lede en Oudewaard, Lienden, Lingewaal, Lutterveld, Maurik, Medel, Meerten, Meteren, Neder Betuwe, Neerijnen, Ochten, Ommeren, Ooij, Ophemert, Opheusden, Opijnen, Passewaaij, Pottum, Randwijk, Ravenswaaij, Rhenoy, Rijswijk, Rumpt, Spijk, Tiel, Tricht, Tuil, Varik, Vuren, Waardenburg, Wadenojen, Wely, Zandwijk, Zennewijnen, Zetten, Zoelen, Zoelmond.